

10. 10.

N

11

T. q. 359.

INTERPELLATIONIS
NECESSARIÆ

AD

Meditationes

JACOBI TRIGLANDII
DOCTORIS & PROFESSORIS
THEOL. LEYDENSIS

In

Opiniones Variorum

DE

VOLUNTATE DEI,
GRATIA VNIVERSALI
ET SCIENTIA MEDIA,
DISSERTATIO SECUNDA

QUAM

Gratia DEI prosperante

PRÆSIDE

JOH. GEORGIO DORSCHEO

SS. Th. D. & h. t. Rectore

in Illustri Argentoratensium Universitate
solenniter tuebitur

Mense Maio d.

REMIGIUS HERMANNUS ZINCK

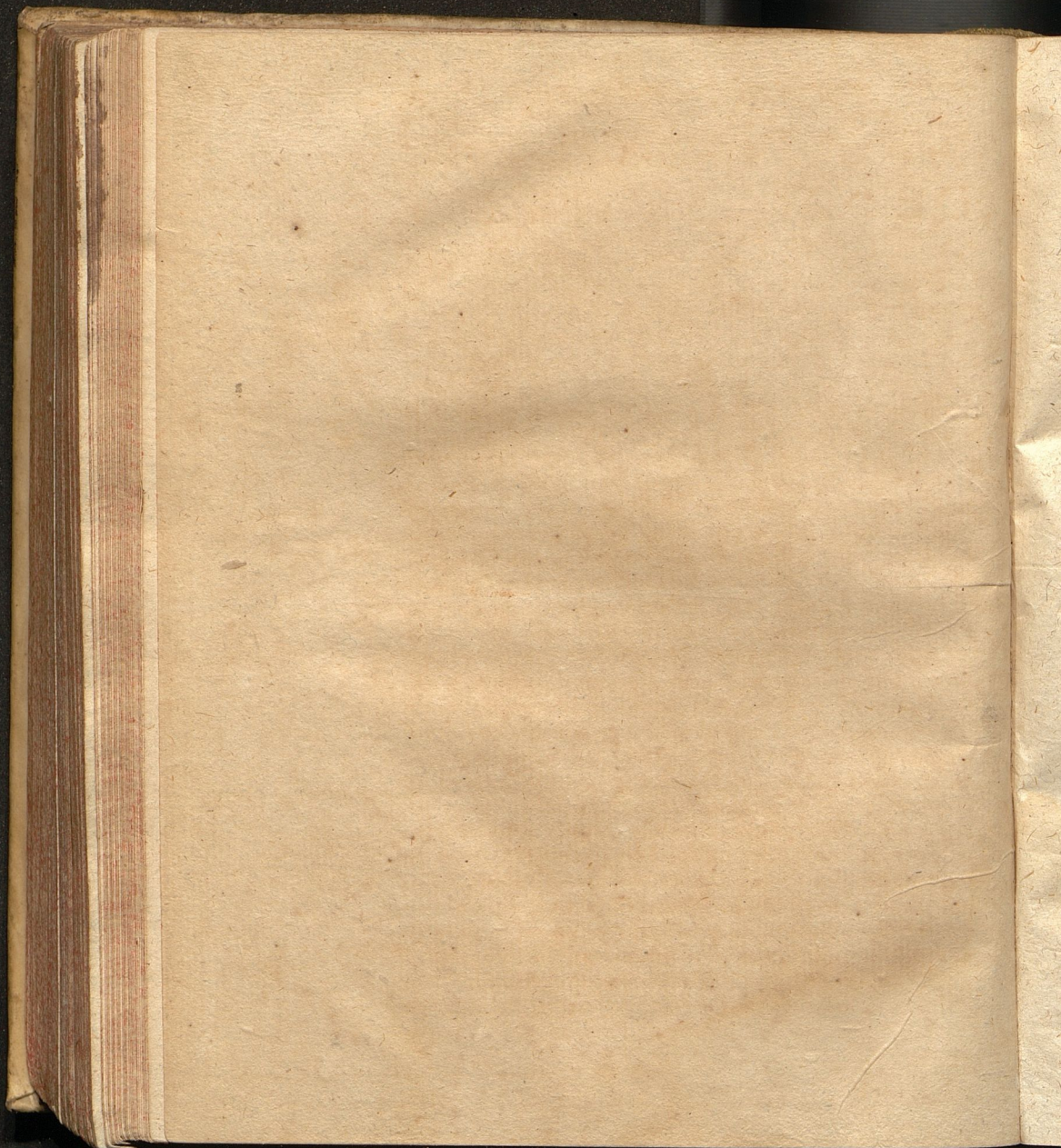
Mœno-Francofurtanus.

ARGENTORATI:

Typis JOHANNIS-PHILIPPI MÜLBI,
ACADEMIÆ TYPOGRAPHI,

M. DC. XLV.

AWK

DE VOLVNTATE DEI,
GRATIA ET SC. MED.

SECTIONIS PRIMÆ

CAPUT II.

De voluntatis Dei distinctione in decernentem, quæ & operans dicitur & præcipientē, quam & exigentem vocant.

Is de voluntate Dei efficaci propositis meditationibus Triglandi progredieris ad discrimen, quod meditatus es inter voluntatem Dei decernentem, quam hucusque operantem, omnipotentem, efficacem, universalem appellasti, & inter voluntatem Dei præcipientem sive exigentem, quam non semper cum operatione, omnipotentia, & efficacia coniunctam esse statuis.

Proponam tuam meditationem integram, ne mutilam illam propositam esse conqueraris. Sic igitur loqueris. Inter cæteras autē creaturas, Deus duas fecit ratione instructas, Angelos scilicet & homines. Hæ igitur, prout subsunt voluntati divinæ, dupliciter debent considerari, vel ut creature simpliciter, vel ut creature ratione præditæ. Priori modo si considerentur, voluntati divinæ iam explicatæ, cum reliquis creaturis, subiectæ sunt: Posteriori modo etiam voluntati isti subiectæ esse debent, uti quævis alia creatura, quacumque sit: Nam ratio illarum nec subsistere potest, nec vim suam exerere, simul cum illis, quæ ei coniunctæ sunt, nisi ex conservatione & motione divina. Attamen quæ ratione instructæ sunt, reliquis creaturis præpollent ut quæ Deum cognoscere possunt, & ex cognitione diligere, actionesque suas ex ratione & prævia deliberatione certo modo instruere. Quare peculiaris hic debet

§. I.
Sententia Triglandi de voluntate decernente & præcipiente ex Medit. p. 6. & seqq. proponitur.

agnosci voluntas Dei, creaturis illis manifestata atque prescripta, cui se submittere, & secundum quam actiones suas instituere debeant. Hæc est voluntas, qua Deus ab istis creaturis agnosci vult is qui est, sc. summum bonum, omnis boni origo, & ut talis ab illis diligi: quæq; vult, ut illa se mutuo, tanquam unius nature participes, diligant. Reliquæ creature à Deo pendens, & ab illo diriguntur, sine sensu suo & cognitione: hæc verò sua ratione cognoscere possunt & debent, se à Deo pendere & dirigi. Quapropter hæc sub ista directione, ad Deum autorem, conservatorem & gubernatorem suum ascendere debent, ut eum ratione sua cognoscant, voluntate expectant, omniaq; affectu ei adhaerant, adeoque omnia sua, tam interna, quam externa, ad nutum voluntatis eius componant. Hæc ergo est illa voluntas Dei, quæ creaturis illas peculiariter respicit, ut ratione instructas, qua Deus quidpiam ab illis agi vult vel omitti. Vnde non immerito voluntas exigens, præcipiens appellatur. Estq; norma omnium actionum, quæ à creaturis illis, angelis sc. & hominibus, prodire possent, à qua vel bonæ, vel malæ censendæ sunt: bonæ, siquidem ad normam illam componuntur: malæ, si ab ea deflectunt. Vnde facile est colligere discrimen inter illam priorem Dei voluntatem, quam decernentem, operantem, diximus: & hanc, quam præipientem, exigentem, appellamus. Illa n. voluntas universalis est, comprehendens & dirigens omnes in universum creaturas, omnesq; earum actiones: hæc particularis, obnoxia sibi reddens solis creaturis rationalibus & quidem quæ tales. Illa, ut effectus sua producat, adhibet Dei potentiam, quare & efficaciter agit ac movet, nec sine suo unquam frustratur: Hæc potentiam Dei non adhibet, sed exigit tantum ac præcipit, vultq; à creatura potentiam sibi à Deo inditam adhiberi, ut effectum postulatum ipsa producat, quare finem suum non semper assequitur. Illa planè est libera. Deo n. planè liberum fuit, creaturas producere vel non producere, conservare vel non conservare, & pro sapientia sua dirigere, quomodo & quocunque vellet. Nam quicquid Deus de creaturis decrevit & statuit, id liberrimè decrevit juxta beneplacitum voluntatis suæ. Hæc a. voluntas necessitatem habet, non quidem illam absolutam, qua Deus seipsum, ut ens necessarium & necessaridè bonum, necessaridè diligit, sed hypotheticam, qua ex supposito productionis creaturarum illarum, & rationis qua illas instruxit, necessaridè vult & postulat ab illis obedientiam illam sive dilectionem. Nam Deus non potest non velle sui dilectionem, ex toto corde & animo, nisi neget se esse sum-

summum bonum. Non potest obedientiam à creatura rationali non exigere, nisi deneget sibi summum imperium. Non potest non velle, ut se invicem diligant creatura illa, nisi neget eis eiusdem natura communionem & impressam sui imaginem. Obedientia quoque voluntati illi praestita non potest Deo non esse grata, sicut nec potest eam non exigere. Unde e contrario inobedientia ei repugnans Deo non potest esse non exosa. Quapropter hinc oritur voluntas approbens & improbens: approbens obedientiam sive actiones praecepto suo conformes; improbens verò inobedientiam sive actiones cum praecepto & voluntate illa sua non convenientes: sive voluntas, quam vocant complacentia & displicentia. Voluntas quidem prima, & necessaria, qua Deus seipsum vult & diligit, omni ratione voluntas complacentiae nominari potest: quia seipso, ut summo & infinito bono, Deus perfectissime delectatur in filio & spiritu sancto. Voluntas quoque secunda, qua Deus de rebus omnibus extra se liberrime & sapientissime decrevit, easque potentia sua effectas vult, omnino isthoc nomine digna est. Deo enim merito placent omnia opera sua. Vidit enim Deus omnia, quae fecerat, & ecce erant valde bona, Gen. 1, 31. Verum nulla ei respondere poterat voluntas displicentiae. Nihil enim illic erat, quod Deo displiceret: cum primum ipse esset omnia infinite in seipso, deinde & esset omnia in se & in creaturis suis. Quicquid autem praeter se cogitari potest, nihil erat praeter nudum & negativum non ens. Hic autem, sc. in actionibus creaturarum rationalium, cum ista voluntate Dei non convenientibus, invenire est ei quod placet Deo è diametro oppositum, ideoque omni modo ei displicens. Quare peculiari ratione hic datur voluntas complacentiae & displicentiae. Quia ergo Deo improbatum contrarium eius quod hac voluntate exigit & praecipit, hinc voluntati illi exigenti respondet voluntas contrarium vetans & prohibens. Nisi quis potius amet dicere, unam eandemque esse voluntatem, quae illud praecipit, hoc probat. Hanc excipit voluntas, quae bona vult obedientibus, mala inobedientibus, ex qua proinde promissiones & minae oriuntur. Unde non inepte voluntas promittens & minans dici posset. Bono enim, quod promittit Deus obedientibus, testatum vult obedientiam sibi gratam esse: malo autem quod minatur inobedientibus, aversari se omnem inobedientiam. Sicut verò hac voluntas quasi oritur ex voluntate praecipiente & approbante, ex una, vetante & improbante ex altera parte, quae necessitatem aliquam in se continet: ita & huic voluntati aliqua potest tribui necessitas, qua creaturis

*turis rationalibus sibi obœdientibus, quam diu sunt & obœdiunt, necessariò
 velit bene esse. Dico, quamdiu sunt: quia negandum non videtur,
 quin Deus eas abolere & in nihilum redigere possit. Deus enim, qui ex
 absoluta voluntate eas creavit, & donis illis instruxit, eadem libertate per-
 mittere posset, ut in primam originem, sc. in nihil, resolverentur. Et
 quicquid creatura illa sunt, habentve, aut præstant, id totum sunt, habent
 & præstant à Deo, ex virtute & conservatione divina: quare Deus, qui
 de suo potest facere, quod ipsi visum est, sua illa dona absque ullius in-
 iuria sibi recipere posset. Dico, dum obœdiunt: Nam per se, sua na-
 tura, desicere possunt, & obœdientiam suam deserere. Sunt enim ipsa
 in se sua natura mutabiles, nisi gratia Dei, immutabiliter illas conser-
 vans, accedat. Quamdiu autem tales sunt sc. obœdientes, & in bono
 obœdientia à Deo conservantur, fieri non posse videtur, ut eis male sit, sive
 ut Deus eas affligat, miserâve faciat, aut calamitatibus obruat. Nam
 ut Deus creaturam voluntati suæ præcipienti & approbanti conformem,
 in qua invenit imaginem suam, qua delectatur, (ut inquam) eiusmodi
 creaturam aversetur, & prorsus miseram reddat, non videtur cum ipsius
 natura, bonitate & voluntate consentire. Hæc necessitas trahit & ne-
 cessitatem voluntatis improbantis ac punientis. Quia enim inobœdien-
 tia non potest Deo non esse ingrata, imò exosa, eò quod infinitam eius lædi
 maiestatem, fieri etiam non potest, quin peccatorem, ut peccato inquini-
 natum, odio habeat, ac proinde pœnis peccato convenientibus punire velit.
 Voluntas hæc approbans & ex approbatione promittens; uti & voluntas
 improbans & ex improbatione comminans, respectum habet & relatio-
 nem ad obœdientiam præcipiente voluntate mandatam, & inobœdientiam
 prohibente vetitam: unde neutra se exerit actu in obiectum, sive appro-
 bandum, & ex promissione remunerandum; sive improbandum, & ex
 comminatione puniendum, nisi in quo obœdientia, vel inobœdientia lo-
 cum habet. Obiecta vero, quia ratione & voluntate sunt prædita, &
 proinde, aut secundum rationis iudicium, aut secundum affectus impe-
 tum, (cui & ipsa ratio, tum obsequitur, tum iudicium suum accommodat)
 vel obœdientiam præstant, vel inobœdientiam, quod ipsorum respectu con-
 ringens & mutabile est. hinc exurgit, quod promissiones & comminatio-
 nes, ex voluntate illa approbante & improbante prodeuntes, conditiona-
 liter proponantur. Bona promittuntur sub conditione obœdientia; mala
 comminatorie denunciantur sub conditione inobœdientia. Voluntas Dei
 in ipso*

in ipsa bona & mala fertur categoricè, illa approbando, hæc improbando. Verum, quia hoc hominibus indicari debet, quorum est, ex rationis iudicio hoc illudve eligere & sequi, hinc est, quod, juxta illorum indolem, conditionaliter id eis exponatur. Hic ergo se nobis patefacit illa, quæ etiam ab orthodoxis conditionata Dei voluntas dicitur; quod proinde ab hominibus, pro natura & conditione ipsorum, conditionaliter concipiendum est. In voluntate Dei decernente & efficiente & efficaci, conditionata nullæ volitio locum habere potest; quia Deus nec incertè quidpiam velle potest, nec à creaturis, sive à causis secundis pendere, quod tamen utrumque se habere deberet, siquidem illa Dei voluntas esset conditionata. Voluntas quoque exigens sive præcipiens, conditionata dici non potest. Nulla enim dari potest conditio, sub qua Deus bonum exigat, malum vetet. Hoc enim si esset, posset Deus, remota illa conditione, malum exigere, bonum vetare. Nec voluntas approbans & improbans conditionem admittit: Nam ut Deus sub nulla conditione bonum exigit, malum vetat; ita ne fingi potest ulla conditio, sub qua bonum approbet, eoque delectetur, & è contrario malum improbet, illudque aversetur. Conditio omnis hic invenitur in applicatione, qua vel bonum salutis, vel malum interitus, hominibus applicatur, prout, vel obædiunt, vel refragantur. Attamen novit Deus, quinam sint obædituri, qui non sint: idque novit ex decreto voluntatis illius, quam efficientem diximus, cui voluntas permittens respondet, qua decrevit bonum quidem efficere, sive efficere, ut ab hominibus præstetur; malum verò permittere. Ergo conditio omnis est, non in voluntate Dei, sed in manifestatione voluntatis approbantis & improbantis, quia promissiones hominibus, juxta naturam illorum & indolem, conditionaliter proponuntur; unde & eas ipsi non nisi secundum conditiones illas sibi applicare possunt. In hac voluntate exigente, cui approbans & promittens quasi subserviunt, exhibet se nobis voluntas illa, quam inefficacem vocant; quatenus non sit ab hominibus, quod Deus voluntate illa ab eis fieri vult sive exigat. Voluntas ergo Dei efficax est voluntas illa decernens, operans, efficiens: voluntas verò inefficax voluntas hæc exigens & præcipiens. Illa enim (ut dixi) potentiam Dei habet executricem: hæc non, sed petit voluntatem hominis sibi sua adhibita potentia obsequi. Quia autem voluntas hæc præcipiens & vetans, simul cum promissionibus & minis, verbo Dei planè est manifesta, hinc est, quod revelata Dei voluntas à Theologis orthodoxis appellatur: sicut voluntas decernens & efficiens, ob rationem

ante indicatam, arcana dicitur. Quamobrem cum voluntas Dei propter revelationem à Theologis Scholasticis voluntas signi dicatur, Theologi plerique orthodoxi aut reformati voluntatem hanc revelatam voluntatem signi non ineptè appellarunt. Hec enim planè significata, indicata, manifestata est à Deo, cum voluntas decernens, efficiens, maximam partem sic occultata. Quare sumendo voluntatem signi non pro signo voluntatis divine (ut Scholastici eam ineptè acceperunt) sed pro illa ipsa voluntate Dei, quæ præceptis & promissionibus, prohibitionibusq; & comminationibus, significata & manifestata est, nullam video rationem, quare voluntas signi minus sit dicenda voluntas Dei propriè dicta, quam voluntas decernens, cui voluntatis beneplaciti nomen dederunt. Ratio enim nulla apparet, quare voluntas illa, qua Deus iustitiam & obedientiam gratam sibi habet, eamq; exigit: iniustitiam verò & inobedientiam aversatur, eamq; rejicit & prohibet, quare (inquam) illa voluntas, non sit voluntas Dei propriè dicta. Hoc tamen discrimine, quod in illa voluntate, quam decernentem & efficientem vocamus, Deus considerandus venit ut summum ac primum ens, omnis entis creator perpetuus, in quo & per quem omnia consistunt: in hoc verò, quam præcipientem & exigentem dicimus, ut summum habens in creaturas racionales imperium, à quibus petit, ut suæ voluntati morem gerant. In illa ut qui efficaciter creaturas omnes perducit ad fines à se præstitutos: in hac verò ut qui creaturas rationalibus præscribit solummodo finem, ad quem vult illas collimare, à quo tamen sæpe aberrant. Illa creaturas omnes potenter dirigit operando, determinando, flectendo, quo vult, quin & præcepta, promissiones ac minas creaturis ratione præditis proponendo, adeoq; varia media pro sapientia sua adhibendo: Hac verò ducit creaturas racionales, hortatur & incitat, juxta earum conditionem præceptis & suasionibus. Quare illa voluntate Deus propriè & omnimodo ut Deum se gerit, & omnis entis originem ac finem ultimam, cuius actiones nulle creatura exprimere queant: Hac verò ut Deum quidem se gerit, quatenus divina potestate mandat, summamq; vel bona pollicetur, vel mala minatur: attamen in executione humano agit modo, eo sc. quo homo alter alterum ad se allicere, monitibusq; & suasionibus movere satagit ut sibi obediatur. Itaque illam divino prorsus modo exequitur, à nulla creatura imitabili: hanc verò humano. Quin & juxta illam divino modo efficit, ut homines humano modo, nature sc. suæ convenienti, hanc faciant: & sic efficit divino suo agendi modo, ut homines

hanc

hanc exigentem, revelatam voluntatem faciant, quod humano suo agendi modo apud illos non effecisset. hæc de ista distinctione differuisti.

Colligamus in summam, quæ tribuisti voluntati Dei decernenti sive operanti, quæ ex adverso voluntati Dei præcipienti sive exigenti assignasti. Voluntas Dei decernens sive operans, juxta te, omnes creaturas irracionales & racionales involvit & velut suprema motrix trahit ad suum propositum: est enim universalis, comprehensens & dirigens omnes in universum creaturas, omnesq; earum actiones: adhibet potentiam, ut effecta sua producat, quare & efficaciter agit ac mouet, nec sine suo unquam frustratur: plane libera est, potuitq; creaturas vel producere vel non producere, conservare, vel non conservare; potestq; pro sapientia dirigere, quomodo & quocumque vult: digna est, cui nomen voluntatis complacentiæ tribuatur, sed cui nulla potuerit respondere voluntas displicentiæ: nullam conditionatam volitionem in se complectitur, propter certitudinem & independentiam: habet potentiam Dei executricem: est occulta maximam partem: in ea Deus considerandus, ut summum & primum ens, omnis entis creati autor perpetuus, in quo & per quem omnia consistunt: in illa Deus efficaciter creaturas omnes perducit ad fines à se præstitutos: illa omnes creaturas dirigit operando, determinando, flectendo quò vult, quin & præcepta, promissiones ac minas creaturis ratione præditis proponendo, adeòque varia media pro sapientia sua adhibendo: illa voluntate Deus propriè & omnimodo ut Deum sese gerit, & omnis entis originem ac finem ultimum, cuius actiones nullæ creaturæ exprimere queant: juxta eam divino modo efficit, ut homines humano modo naturæ sc. suæ convenienti voluntatem suam exigentem faciant. Ex adverso voluntas Dei exigens racionales duntaxat creaturas attingit, ceu norma omnium actionum, quæ à creaturis illis, angelis sc. & hominibus prodire possunt: non adhibet potentiam Dei, sed exigit tantum ac præcipit: vultq; à creatura potentiam sibi à Deo inditam adhiberi, ut effectum postularum ipsa producat, quare finem suum non semper assequitur: est quodammodo necessaria, quatenus Deus ex supposito productionis creaturarum illarum & rationis qua illas instruxit,

§. 2.

*Summa
differentiã
inter Dei
Voluntatẽ
decernentem
& præcipientem
colligitur.*

struxit, necessariò vult & postulat ab illis obedientiam sive dilectionem: ex ea oritur voluntas approbans obedientiam sive actiones præceptis suis conformes, & improbans inobedientiam sive actiones cum præcepto & voluntate illa non convenientes: quæ est ipsa voluntas complacentiæ & displicentiæ: ex ea rursus pullulat voluntas promittens, quæ bona vult obædientibus, & minans, quæ mala vult inobædientibus: & quidem cum aliqua necessitate, qua creaturis rationalibus, sibi obædientibus, quam diu sunt & obædiunt, necessariò bene vult esse: & rursus inobædientib⁹ pœnas peccato convenientes infligit: hæc ipsa voluntas approbans & ex approbatione promittens, itemq; altera improbans & ex improbatione comminans non exeritur actu in objectum, nisi in quo vel obædientia vel obædientia locum habet: hinc exurgit ut promissiones & comminationes ex voluntate approbante & improbante prodeunt conditionaliter proponantur. Conditio tamen omnis non in voluntate Dei, sed in manifestatione voluntatis approbantis & improbantis est, quia promissiones hominibus juxta naturam & indolem illorum, conditionatè proponuntur: Voluntas exigens est inefficax, non habet potentiam executricem, sed petit voluntatem hominis sibi sua adhibita potentia obsequi: est planè manifestata verbo Dei, atque ideo revelata voluntas dicenda: itemque signi. In ea considerandus Deus, ut summum habens in creaturas rationales imperium, à quibus petit, ut suæ voluntati morem gerant. In ea creaturis rationalibus Deus præscribit solummodò finem, ad quem vult illas collimare, à quo tamen sæpe aberrant. Per eam ducit creaturas rationales, hortatur & incitat juxta earum conditionem præceptis & suasionibus. In ea ut Deum quidem se gerit, quatenus divina potestate mandat, summaq; vel bona pollicetur, vel mala minatur, attamen in executione humano agit modo, eo sc. quo homo alter alterum ad se allicere, monitisque & suasionibus movere satagit, ut sibi obædiat.

§. L

Nunc videamus, quomodò hæc discriminatio constet. Ut id possimus, notamus I. quòd S. Paulus Deum vocat Eph. I, II. *τὸ πάντα ἐνεργῶντα κατὰ τὴν βουλὴν ἑ δειήναι*. *Ὁ αὐτὸς, omnia operantem secundum consilium voluntatis suæ.* Ponit igitur tria in Deo, quæ distin-

distinetè nobis concipienda. Principium efficiens est τὸ θέλημα
 θεοῦ, *voluntas Dei*. Nimirum voluntas Dei est omnium actio-
 num divinarum causa. Deinde norma est ἡ βουλὴ τοῦ θεοῦ. Quæ
 in mysterio redemptionis nostræ & gubernationis generis huma-
 ni ad sempiternam beatitudinem vocatur προῶσις, *propositum*.
 Hinc est προῶσις τοῦ πάντῃ ἐνεργησῆναι κατὰ τὴν βουλὴν τοῦ θεοῦ, *Norma Co-*
luntatis
Dei in a-
ctionibus
ab ipso Deo
definita,
propositum
Dei.
 Propositum operantis omnia secundum consilium voluntatis suæ. v. ii.
 Vocatur ἰδία προῶσις ἢ χάρις δοθεῖσα ἡμῖν ἐν χριστῷ ἀπὸ ἁγίων αἰώνων,
 Proprium propositum & gratia data nobis in Christo ante tempora secu-
 laria. 2. Tim. 1. 9. Vocatur & μυστήριον τοῦ θεοῦ, *myste-*
rium voluntatis Dei, quo exponitur adeoque ab æterno compre-
 hensa est εὐδοκία θεοῦ, τὴν ἀπεδέδοκεν ἐν χριστῷ, *beneplacitum quod pro-*
posuit in Christo. v. 9. Ad quam προῶσιν sequitur κλήσις vocatio,
 unde κατὰ προῶσιν κλησῆσαι Rom. 8. 28. *secundum propositum vocati*.
 Quam προῶσιν sequitur πρόγνωσις præscientia, non illa generalis,
 sed ea, qua Deus præscivit, qui juxta προῶσιν κλησῆσθαι exituri &
 cum effectu fidei perseverantis vocandi sint in tempore, quos
 proinde ab æterno προῶσις prædestinavit. In universum autem
 βουλὴ consilium est norma divinarum actionum. Consilium
 dicimus, non quod ex investigatione ambiguum inventum est
 eventuum, & media colligit ad finem perducuntia omnibus bene
 consideratis optima, idq; intellectus discursu atque agitatione;
 quale in Deo non admittit ipsius summa perfectio: sed ideam
 ordinemque, quem actionibus in tempore edendis præfinit
 summa sapientia ab æternitate. Potest etiam vocari propositum
 de universa gubernatione Dei, quo ab omni æternitate prævisis
 omnibus possibilibus determinavit certis decretis certam rerum
 seriem, in qua decurreret totius mundi duratio, in quo propo-
 sito divina in primis bonitas & inexhausta planè divitiæ cum
 potentia æterna & infinita sapientia, suaviter omnia disponente,
 patefierent. Equidem verbum προῶσις & προῶσις nomen, de
 Deo usurpatum, extra materiam de generis humani salvatione
 & beatificæ sapientiæ communicatione vix, illi adscribetur in N.
 Testamento. Nam ad Rom. 8. 28. *vocati secundum propositum* &
 diligentes Deum coniunguntur, estque propositum Dei illud
 æternum decretum, de quo copiosè in cap. 8. antecedentibus dif-

seruit, ex quo à damnatione liberatio, insertio & unio cum Jesu Christo, lex spiritus vitæ, quæ est in Christo Jesu ad liberationem à lege peccati & mortis, ex quo missio filii Dei in similitudine carnis peccati, & peccati κατὰ κείνους ἐν τῇ σαρκί, v. 1. 2. 3. ex quo gratiosa inhabitatio Jesu Christi in nobis cum Spiritu suo, v. 9. 10. ex quo vivificatio mortalium nostrorum corporum per inhabitantem in nobis Spiritum Jesu, v. 11. ex quo nostra admirabilis ἀγωγή, v. 14. ὑπόθεσις v. 15. μαρτυρία v. 16. κληρονομία, δόξα v. 17. 18. 19. ἐλπίς ἐκείνη τῆς δόξης v. 21. ex quo Ἐναντία τῆς πεινῆς in omnibus imbecillitatibus nostris & ὑπερένδοξος v. 26. 27. ex quo προσεσχμός, κληῖσις, διαμάχαις v. 29. 30. & seq.

§. 2.
Locus Rom.
9, 11. expenditur.

Sic ad Rom. 9, 11. ἡ ἐπιλογὴ πρόθεσις respicit ad illas speciales promissiones, quæ cum jure primogenituræ Esau debebantur, summo divino jure Jacobo & eius posteritati alligatae sunt, de quibus supra v. 4. 8. 9. ubi ἐπιλογὴ πῶν est norma ἀεσιπέσις. Etenim Eph. 1, 9. 10. mysterium voluntatis divinæ secundum beneplacitum ejus in Christo nobis propositum, manifestatum dicitur ad dispensationem in plenitudine temporum factam, tendentem ad recollectionem in Christo capite omnium sive in cælis sive in terris. Et v. 11. adnotatur, quod & in Christo sortis sanctorum in luce participes facti fuerimus & prædestinati sive electi juxta propositum ejus, qui operatur omnia in omnibus. Itaque propositum divinum de communicandis salutaribus mysteriis, de collectione ad Christum cui caput, de distribuenda sorte lucis sempiternæ hæcenus præcedit, & ad propositum hoc respicit ἀεσιπέσις, sive intuitio generis humani, ejusque juxta illud attenditur sive conformitas, sive difformitas. Imò ad propositum hoc respicit ἐπιλογὴ. Quia enim ἐπιλογὴ discernit inter homines, oportet, si bene ordinatam statuere velimus, ut sit ad certam aliquam mensuram facta. Ea vel est in operibus hominum & qualitatibus, ex quibus fluunt opera, vel est in proposito & eo, quod vi rerum proposito applicatarum in homine παθητικῶς sese habente oritur, hoc est in immediato propositi effectū, ab æterno præscito. Prius negant Paulini canones. E. posterius eligendum est. Est igitur electio secundum propositum. Quomodo igitur vocatur ab

Apo-

Apostolo ἢ καὶ ἐκλογῶν πρόθεσις? Beza in annot. maior. h. l. vertit: *Propositum Dei, quod est secundum electionem ipsius. & addit: id est, decretum Dei, quod proficitur ex ipsius mera voluntate, qua illi visum est, uno praterito alterum assumere.* Non videtur Beza electionem propositi mensuram constituere, aut velle, quod propositum Dei ad electionem ceu regulam respexerit, quia dicit, decretum Dei, quod procul dubio electionis decretum est, proficisci ex ipsius mera voluntate, qua ei visum est, uno praterito alterum omittere: qua mera voluntas Dei videtur ab illo constitui ipsum propositum Dei. In annot. min. adscribit: *Dei decretum, quod proficitur ex ipsius mera voluntate: qua illi visum est, uno praterito alterum eligere.* Utiq; illa voluntas, qua Deo visum est, uno praterito alterum eligere, non est ipsa ἐκλογῆ, sed est θελήματι πρόθεσις. Oportet igitur propositionis κατὰ significationem designare aliam. Id quidem non dissimulat Piscator. Ita enim transfert hunc locum: *ut propositum Dei, quod pertinet ad electionem, maneret.* In analysi autem indicat, ex proposito Dei manasse & adoptionem sive electionem, & rejectionem sive reprobationem. Denique in scholiis verò ista habet. *Propositum Dei] ἢ ἔ θεῶ πρόθεσις, id est, decretum aeternum, quo Deus sibi proposuit, quos visum est, servare, & quos visum est perdere. Quod pertinet ad electionem] ἢ καὶ ἐκλογῶν, id est, ex quo propositio elegit, quos voluit. Propositio κατὰ hic non notat causam procreantem, sicut Eph. 1, 5. & 11. sed obiectum, sicut 2. Cor. 11. vers. 21. ubi dicitur, κατὰ ἀπίθειαν λέγω, id est, πρὸς ἀπίθειαν.* Et Claudius Alberius Triuncurianus de fide Cathol. Rom. orat. apodict. 5. p. 299. per propositum Dei accipit consilium, & ait, *si Dei consilium & finis is, quem sibi proponit Deus, est fundamentum rejectionis, multò magis Dei consilium est fundamentum electionis & successione legitima.* Concedit igitur, propositum Dei normam electionis esse, non verò electionem propositum Dei regulare. Eò & propendet Calvinus, cum ex his verbis elicit; *Habemus ergò, totam electionis nostrae firmitudinem, in solo Dei proposito esse conclusam.* Quocirca in univèrsum non propositum electioni, sed proposito electio subordinata est. Quanquam nolumus silentio pratermittere, quod alibi probabimus, quod h. l. πρόθεσις atque ἐκλογῆ primò & immediatè non versentur in ipso ad

fempiternam beatitudinem electionis & ordinationis negotio, utpote de quibus *Rom. 9, 11.* Paulus non sermocinatur. Aliàs non ineptè diceretur ἢ κατ' ἐκλογὴν πρόθεσις, id quod ad electionem tendit propositum, ἢ ἐκλογὴν προθεσις propositum eligens, sicut *Act. 17, 28.* quidam τῶν κατ' ὑμῶν ποιητῶν ad vos sc. attinentium Poetarum, pro τῶν ὑμετέρων ποιητῶν vestratum Poetarum: *2. Cor. 8, 2.* ἢ κατὰ βάθος πτωχεία quæ ad fundum sc. pervenit seu progressa est paupertas, pro ἢ βαθίστη πτωχεία profundissima paupertas.

§. 3.

Caterum illius πρόθεσις objectum tam ipsi thesauri sunt ab æterna sapientia ordinati ad generis humani salutem, quam ipsi homines, quibus istos thesauros dispensare ad conversionem, justificationem, glorificationem sibi proposuit, quosq; divina ad hanc πρόθεσιν προηγήσατο elegit. De hoc loqui S. Paulum *Rom. 8, 28. ex v. 29* liquet. De priori epistola ad *Eph. 1, 9. 11. & 2. Tim. 1, 9.* ubi Paulus ait, Deum nos salvasse & vocasse vocatione sancta sinceraque, non secundum opera nostra, sed κατ' ἰδίαν πρόθεσιν καὶ χάριν ἢ δωρεάν ἡμῶν ἐν χριστῷ Ἰησοῦ ἀπὸ γενῶν αἰώνων, secundum proprium propositum & gratiam, quæ data est nobis ante tempora secularia. Ubi πρόθεσις καὶ χάρις est πρόθεσις καὶ χάρις ἐπιμεμένη, aut προπαραμεμένη χάρις. Est propositum, quod datum est nobis in Christo, quod explicatum, effectum, applicatumq; est in tempore à Christo & per Christum. *Rom. 16, 25. Eph. 1, 4. Col. 1, 26. Tit. 1, 2. c. 2, 11. 13.* Quam πρόθεσιν nervosè & graviter describit S. Paulus *Eph. 3, 8. & seq.* quod sc. sit ille ipse thesaurus impervestigabilis Christi, illud mysterium absconditum in Deo à seculis, qui omnia condidit per Jesum Christum, ipsa multis modis varia sapientia Dei, quæ per Ecclesiam principatibus & potestatibus superæcælestibus innotuit, (ad quæ verba ita S. Chrysostomus scribit: *Fac, hominibus non fuisse revelatum. Nunquid & Angelos & Archangelos Principatusq; & potestates illuminas? Vtique inquit. Atquid cum in Deo fuerit absconditum, in Deo, inquam, qui universa condidit per Jesum Christum, quomodo audes hoc dicere? Sed quomodo hoc manifestum factum est angelis? per Ecclesiam. Non dixit autem simpliciter, varia Dei sapientia, sed vehementer varia. Mysterium itaque istud quid fuerit, ignorabant angeli. Nam si principatus ignorabant, utique multò*

Locus Eph.
3. 8. & seq.
explicatur.

multo magis angeli. Quid igitur? num & archangeli non cognoverunt?
 Neque etiam illi? Unde cognitari? Quo revelante? Quando vid. nos
 cognovimus, & per nos illi. Similia habet in prolog. super Johann.
 ubi de Johanne: Nihil nobis humanum, sed a Spiritu S. profundus &
 abditis thesauris omnia proloquitur, que neq. Angeli, priusquam hic dice-
 ret, noverunt. Namq. & ipsi nobiscum per Johannis vocem & per nos
 didicerunt, que cognovimus, & quod nobiscum E. etiam Paulus his verbis
 significavit, ut innotescat principatibus & potestatibus in caelestibus per
 Ecclesiam multiformis sapientia Dei. Si igitur principatus & potestates,
 Cherubimq. & Seraphim hac per Ecclesiam didicerunt, plane constat, ipsos
 angelos summa cum attentione ejus sese auditores exhibere: quippe idcir-
 co non parum honoris consequimur, quod nobiscum angeli discant, que
 nesciunt. Quod autem per nos, longè magis honoramur &c.) Hac
 enim omnia *ἐν τοῦ θεοῦ τῶν αἰώνων & ἐν τῷ πρόθετον τῶν αἰώνων*,
 quam in Domino nostro Christo Jesu fecit, nobis ad illumina-
 tionem nostram & deductionem ad communionem sanctorum
 revelata sunt. Ex hac æterna *τοῦ θεοῦ* facta est in tempore *τοῦ θεοῦ*
 illa justificantis Dei, qua Christus nobis est *τοῦ θεοῦ* & *Ἰησοῦ*
τοῦ θεοῦ *τοῦ θεοῦ* *ἐν τῷ αἰῶνι αἰώνων* &c. Rom. 3, 25.

Quamvis autem propositum Dei, quatenus ex S. literis
 nobis constat, ad salutis humanae œconomiam pertineat, aut
 ea concernat saltem, quæ huic ipsi sublimi negotio sunt proximi-
 ma, non tamen dubitandum est, de omni re in temporis plenitudi-
 ne adornanda fuisse Dei propositum, ad quod se referunt etiam
 omnes actiones in tempore. Sed non opus est, ut eò usque eva-
 gemur. In ea, quam circa hominis gubernationem divinam
 meditamur, materia *βελή* & *πρόθετος* omnino idem sunt & regulæ
 rationem habent. Sic *Luc. 7, 30.* *βελή* θεῶν, quam sprevisse di-
 cuntur Pharisæi, est ipsum propositum Dei, quo ab æterno sanxit
 per baptismi promulgationem ad regni caelorum initiationem
 sincerè invitare Pharisæos. Sic *Act. 2, 23.* *ὡς ἐπέμεν βελή* Dei, est
 ejus sanctissimum propositum, quo prævisis omnibus mediis
 possibilibus, quibus ad immolationem Salvatoris mundi potuis-
 set commodè pervenire, sibi proposuit per *ἐκδοτῆν* & quandam
 quasi expositionem certo tempore mundo & cum primis Phari-
 saeorum & Sacerdotum sanguinariæ societati committere & in-

§. 4.

Locus Act.
 2, 23. & c.
 4, 28. expli-
 catur.

defensum peculiari patrocinio, quo extraordinaria tempestates ab ipso arcerentur, relinquere, post quam pateret *ἀνθε* etiam improbilissima. Quod propositum simul regulam continet, quousque progredieretur & intra quos limites subsisteret, aut quorsum ordinaretur, effrenis audacia, quemadmodum etiam ad hanc regulam *προδεδωκε* sempiternæ respiciendo *Act. 4, 28.* dicitur, convenisse contra sanctum Dei Patris filium, imensis sancti Spiritus charismatibus auctum, Pilatum & Herodem, Gentes & Israelitas, ut exequerentur, *δοκὴ ἢ χρεῖς θεῶν καὶ ἢ βουλῆ θεῶν προδεδωκε* *ἰσχύει*. Ubi nulla ratione dici potest, quæcunque quomodo-cunque fecerunt improbilissimi illi atque immanissimi homines, cum omnibus singulisq; circumstantiis esse ita prædefinita, ut ad arcanam aliquam Dei *βουλιαν* referenda sint. Neque enim sequitur, illi ex gentilismo & judaismo improbè congregati fecerunt, *δοκὴ* quanta & quæcunque manus & consilium prædefini-verunt: E. quæcunq; & quantacunq; illud conciliabulum Belial fecit, illa omnibus etiam cum circumstantiis sunt prædefinita à manu consilioq; divino. Namq; S. Luca ex ore S. Petri narratio ad ea, quæ cœlitus definita sunt manu consilioq; Dei, respicit: si quid ultra accidit, quod proposito consilioq; Dei non est consentaneum, hic non attenditur. Non igitur ad *βουλῶν* Dei divinumq; propositum pertinent impia consilia factaque sive tanquam ad antecedens inevitabile atque arcanum decretum, quo illi essent ad ea prædeterminati, quia talibus sese immerferunt, sive ad integrum quidpiam, ad quod complendum illa quoque suas conferrent partes, sed ut ad id, quod, cum aliquid destinat mortalium cœlesti perfectioni, ad eam usurpare potest, etiam quæ planè abhorrent à divina voluntate consilioque, si in se considerentur suisq; principiis. Sic *Act. 5, 39.* *βουλῆ ἐν θεῶν* est propositum divinum, quod exposuerunt S. Apostoli, quod in orbem universum divina autoritate disseminare sibi quoq; proposuerunt, sc. quod Jesum, quem suspensum in ligno Judæi interfecerunt, Deus Abraham, Isaac & Jacob suscitaverit & velut auctorem servatoremq; exaltaverit ad dextram suam, ut per eum dispenseret pœnitentiam & remissionem peccatorum Israelitis *v. 30. 31.* Sic *Act. 13, 36.* cum dicitur Davidem a tate sua infer-

S. 5.
Ecce Act 13,
36. expōditur.

vuisse τῆς θεῆς βουλῆς, omnino etiam intelligitur propositum divinum, quo Deus Opt. Max. ab aeterno secum constituerat, illum Pastoralem puerum insperata excitatione regio balsamo iniungere, in spem regni fovere, admove re summis aula regia negotiis, armare robore insuperabili, opponere hostibus populi sui immanibus, in thronum porro regalem collocare, complere felicitate multiplici, prosternere calamitatibus maximis, rursus erigere inter adversa, prophetam denique & typum pulcherrimum Filii sui incarnandi constituere. Quamquam, ut id etiam annotemus, nonnulli illud τῆς θεῆς βουλῆς, ad ἐπισημῶς referunt, quod sc. Dei voluntate David obdormiverit, postquam aetati suae infervissset. Quia in re à B. Lutheri lectione recedunt etiam nostri Lucas Eossi^{us} *Comm. h. l. p. 128.* Brentius *hom. 60. in Act. Tomo 7. oper. p. 250.* Luc. Ofiander *in Paraphr. h. l.* qui secuti sunt Erasmi editiones, quas etiam expressit Tigurina Lat. A. 1544. Basileensis Græca in 4. A. 1545. in 8. Brylingerⁱ, in 8. Gallico-Latina Pernaⁱ, in 8. Tigurina Græca Frofchoverⁱ, in 12. Basileensis Walderⁱ A. 1536. in 16. Lugduno Batava Raphelengij A. 1601. græca: Vatabli in 8. ed. R. Stephani Latina. Genevensis græca in 4. Scalligerⁱ. & editio Operis Regij, in fol. & alia exemplaria. Oecumenij *Comm. in Act. h. l. ex edit. Veron.* post ὑπνεῖς *Cus* etiam distinguit. & editio Aldina A. 1558. in fol. Venet. & R. Stephani *edit. in fol.* Beza hanc lectionem improbat, quia neque in vetustis exemplaribus reperitur, neque ulla ratione nititur: quis enim aliter quam voluntate Dei interveniente moritur? sed non omnes consilium Dei sibi pro vitæ scopo proponunt, ut David. De vetustis exemplaribus, dubitamus. Neque enim tot editiones sine archetypi alicuius favore in publicum datae fuerunt. Et extat apud Cl. Bœclerum, Dn. Coll. & Affinem nostrum honoratissimum, exemplar vetustissimum MSCti Græci, ubi diserta est post ὑπνεῖς *Cus* distinctio. Et ratio addita non obstat, quominus Dei voluntas dormitioni Davidis præfigi & coniungi poterit, non quidem ad designationem termini vitæ, sed modi, quo etiam moribundus David sese Dei voluntati planè resignavit. quod etiam Calvinus, cui alia, quam Beza, interpunctio placuit, annotavit. Cui & consonat R. Gualtherus *hom. 92. in acta.*

& Au-

& August. Marlorat, expos. Cath. h. l. Theophylactus græc. in Act. ed. Colon. uno continuo textu verba proposuit, ὑπηρετήσας τῇ βασιλῇ θεῷ ἐνομιήσῃ &c. licet L. Sifanius interpres distinguat more Erasmi, in versione. Sic & uno continuat contextū editio Henr. Stephani A. 1612. cum Il. Calauboni notis: Δαβὶδ μὲν γὰρ ἰδίᾳ ἤθελ ὑπηρετήσας τῇ βασιλῇ θεῷ ἐνομιήσῃ. Conjungit verò πῶς ἔθελ βασιλῶ cum ὑπηρετήσας, separat ab ἐνομιήσῃ, Syrus interpres, qui & conjunctionem interserit. Velut & Arabicus, quem Fr. Junius ex Bibl. Palatina nobis ita præsentat: *David ministravit voluntati Dei in generatione sua & obdormiens positus est cum patribus suis* &c. Joh. Chrysofotomus hom. 29. in Act. ed. Commel. ita recenset contextum Paulinum. Δαβὶδ μὲν γὰρ ἰδίᾳ ἤθελ ὑπηρετήσας τῇ βασιλῇ θεῷ ἐνομιήσῃ, ἀποστῆσθαι ἀπὸ τῶν πατέρων αὐτοῦ. Nonnullæ editiones Vulgati Interpretis quidem ita textum proponunt; *David enim in sua generatione cum administrasset, voluntati Dei obdormivit*: fatentur verò Lorinus, Barth. Petri Lintrensis, Saa & alij, distinctionem ibi incommode poni, adedq; collocandam esse, sicut B. Luth. collocavit. Et Dietenbergius ita: *Dann David / da er zu seiner Zeit gedienet hat dem Willen Gottes / ist er anschlaffen* &c. Sed & editio Birckmanni Antverpiæ A. 1526. in 8. ita habet. *David enim in generatione sua, cum administrasset voluntati Dei, obdormivit* &c. R. Stephanus autem in edit. gr. A. 1549. in 12. βασιλῇ ab ἐνομιήσῃ distinguit, & edit. germ. Tigurina in 12. Frofchoveri suffragatur. Et hanc interpunctionem secuti sunt Græca editio Lugd. Batav. accurator A. 1633. interpretes Italicus, Gallicus Genevensis, Anglicus, Belgicus, Piscator, & ante illos omnes Conr. Pelicanus. Henr. Bullingerus in Com. h. l. utrinq; interpungit & ita textum exhibet: *Nam David quidem cum sua aetate inservisset, consilio Dei, dormivit*: Verumenim verò sive πῶς ἔθελ βασιλῶ consilium Dei ad ὑπηρεσίαν restrinxerimus, sive ad κομιήσῃ Davidicam, ad nostram quidem causam quod attinet, nequaquam βασιλῶ θεῷ aliter, quam propositum Dei explicare necesse erit. Etenim etiam de beata sanctorum suorum dormitione aeterna Dei ἀπὸ θεοῦ est. Sic & Act. 20, 27. Πάντα ἢ βασιλῇ ἢ θεῷ (Syrus habet *נְהַלְתָּהּ לַמֶּלֶךְ אֱלֹהִים* voluntatem Dei) *Omne consilium Dei, quod S. Paulus non intermiserat annunciare Ephesis, est & ipsum*

Locus Act.
20, 27. ex-
penditur.

ipsum propositum divinum dispenſandorum ad beatitudinis divi-
 nã collationẽ cœlestium bonorum. In eo continentur τὰ Συμ-
 φέροντα, de quibus v. 20. quæ Syrus vertit **רפיקה ויה לנפשחוכה**
 quod expediens est animabus vestris. Sunt autem τὰ Συμφέρο-
 ντα, quæ efficiunt τὴν εἰς ἃ θεὸν μετάνοιαν καὶ πίστιν τὴν εἰς ἃ κρείον
 ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν v. 21. quæ complectitur Evangelium gratiæ
 Dei v. 24. quo explicatur regnum Dei v. 25. cum omnibus ad
 eius constitutionem pertinentibus, in primis autem illa *πειποιή-
 σις*, quam Deus *ἐξ ἑἰδὸν αἱματι* per proprium sanguinem effe-
 cit. v. 28. Sic & ἀμετάδετον τῆς βελῆς ἔθεός *Hebr. 6, 17.* immuta-
 bile consilii Dei est etiam τὸ ἀμετάδετον τῆς ἀπεδείξεως, quæ μέ-
 νει manet *Rom. 9, 11.* Syrus reddit **רשורירי לא משחלה** pro-
 missionem sive pollicitationem, quæ non mutatur. Continet
 autem propositum divinum ipsas promissiones divinas. Et hoc
 ipsum ἀμετάδετον τῆς βελῆς est de benedictione per semen be-
 nedictum omnibus gentibus communicanda v. 14. de κληρονο-
 μία τῆς ἐπαγγελίας v. 17. quam proposito planè invariabili & per-
 petuo cum hominibus communicare voluit is, quo major non
 est, qui juramento incomparabili sese ad id obstrinxit v. 13, 14, 17.
 Itaque secundum consilium propositumq; suum tanquam nor-
 mam æterno decreto constitutam apud se τὸ θέλημα voluntas Dei
 operatur.

Tertiò ergo concipienda divina ἐνέργεια. Dicitur enim
 Deus πάντα ἐνεργῶν κατὰ τὴν βελῆν ἔθειμάς αὐτῶν, omnia operans
 secundum consilium voluntatis suæ. A voluntate Dei per po-
 tentiam juxta consilium propositumque Dei promanat opera-
 tio. Hinc dicitur ἡ ἐνέργεια ἔκθετος τῆς ἰχύς θεῶν efficacia
 roboris virium Dei *Eph. 1, 19.* quod κράτος diviniæ efficaciæ di-
 citur etiam ὑπερέβαλλον μέγεθος τῆς δυνάμεως θεῶν superexcedens ma-
 gnitudo potentia Dei v. 19. & c. 3, 7. est ἐνέργεια τῆς δυνάμεως θεῶν
 efficacia potentia Dei, quæ dispensat gratiam annunciandi in-
 ter gentes impervestigabiles divitias Christi & illuminandi
 omnes ad communionem mysterij absconditi à seculo in Deo,
 qui omnia condidit per Jesum Christum, v. 9. 10. quæ etiam
 facta est κατὰ ἀπεδείξιν τῶν αἰῶνων πεποιμημένω ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυ-
 εῖῳ secundum propositum seculorum factum in Christo Jesu

L

Domi-

Dominō v. ii. Eadem describitur *Phil.* 3, ii. quod sit efficacia Jesu Christi, qua potest omnia sibi subicere. Est autem illa divina *ἐνεργεια* duplex, si modum exercendi in operibus divinis attendamus; Est enim *ἐνεργεια ἐν μέτρῳ* *Eph.* 4, 7. 16. quae in certo ordine terminatur, quem spernens, negligens, evertens, non attingēs, nō attingit etiam divina *ἐνεργεια* ex illo ordine. Est etiam *ἐνεργεια* divina *ἀπέκρηται* nullo certo circumscripta ordine, in qua non tantum agit Dei *ὑπεράλλον μέγεθος τῆς δυνάμεως*, sed & Deus agit secundum illius *ὑπερόλως* secundum omnem aut ampliore intensionem potentiae suae, secundum quam si veller agere, posset Deus hoc momento hominibus applicare meritum Christi, conferre palingenesiam & immortalitatis gloriam. Interim unicuique propositio divino determinata est *ἐνεργεια* in tempore: nullum propositum omnino est *ἀνεργησιον*.

§. 7.

*Omnis actio
Dei in tem-
pore circa
creaturam
rationalem
ex proposito
Dei fit.*

Notamus II. omnem actionem divinam in tempore circa creaturam rationalem ad propositum consiliumque voluntati divinae pertinere & ex eo fluere, etiam productionem eius & collocationem in eum statum, in quo sub praeceptorum norma ad certum finem, sc. beatitudinem sempiternam, gubernari debuerat. Creatura rationalis duplex est, angeli & homines. Creaturae angelicae productio extra omne dubium ex consilio propositoque Dei fluxit. Imò & productio talis qua nempe universos angelos in eum statum collocavit, in quo per impressa & concreata praecepta ad beatitudinem sempiternam gubernari debuerant, ad propositum divinum referenda est. Nimirum proposuit Deus, angelis universis hunc statum & communicare & *ἐνεργεια* determinata continuare, in quo demum confirmarentur in ista bonitate jam accepta. Et quidem I. profumitur illud propositum Dei *ex ipso facto*. Quia enim communicavit angelis statum perfectionis suae per creationem, nemo dubitat, quin & ab aeterno istam communicationem sibi proposuerit & eandem continuare decreverit, sic tamen, si in ordine propositi consisterent. Harmoniam namque esse inter communicationem in tempore & *πρόθεσιν αἰώνιον* propositum aeternitatis oportet. Et sapientiae divinae atque bonitati congruit, quam semel communicavit perfectionem Deus, non ad brevissimi duntaxat temporis periodum velle communicare, deinde ante-

antecedanei cuiusdam conclusi rigore velle intercidere, sed continuare & propagare, quantum in se est ex decreti modulo, qui definitionis liberrimæ est, nec in disputationem vocari debet, quod non fuerit ulterior. Quod autem angelis in uniuersum statum perfectionis in principio communicaverit Deus, id fere inter Theologos certum esse videtur. Hugo de S. Victore quidem *lib. 1. de sacram. part. 5. cap. 29. & in summa sentent. tract. 2. cap. 2.* & Rupertus Tuitiensis Abbas *l. 1. in Genes. cap. 14. 15. & 16.* volunt, *Angelos non fuisse in iustitia & sanctitate apud Deum, sed in pura natura, ut loquuntur, hoc est, nec iustos, nec iniustos, creatos. Quamvis enim Rupertus dicat, Angelos creatos fuisse innocentes, hoc est, sine peccato, addit tamen, non statim habuisse dilectionem Dei: imò de malis asserit, nunquam eam habuisse. Quod verò docet eodem lib. c. 11. & 17. Angelos in hoc mundo inferiori creatos, & postea gratia Dei in cælum translatos, non intelligit de gratia justificationis, sed quia dono Dei gratuito sedes illa cœlestis illis concessa fuit; nam & malos antequam peccarunt, fuisse in cælum translatos aperte docet, & tamen inquit, eos nunquam dilectionem Dei habuisse. Refertur in hanc etiam sententiam Lombardus, qui in 2. sent. dist. 5. c. 2. disertè ait; angelos non fuisse creatos in conversione ad Deum, sed in potentia tantum ut converti possent, & cap. 4. & 6. affirmat, datam illis fuisse gratiam cooperantem, ut ad Deum converterentur, quia persisterunt sine peccato per liberum arbitrium, mali autem nunquam fuisse concessam, quia per peccatum ea carere meruerunt. Asserunt autem ex scholasticorum turba, Angelos non fuisse in sanctitate & gratia creatos, Guil. Antisiodorensis *lib. 2. summ. tract. 1. cap. 1.* & Henricus Gandavens. *quodl. 4. q. 10. post med.* Tametsi enim dicat, nihil hac de re certi haberi posse, affirmat tamen, hoc esse probabilius. Cui consentiunt Card. Bonaventura in 2. sent. dist. 4. art. 1. q. 2. Richardus de Mediavilla *art. 2. quest. 2.* Thomas de Arg. *q. 1. art. 2.* (ubi contra solennes, quos vocat, Doctores, asserentes, angelos in sanctitate & iustitia fuisse creatos, sic disputat: Illud quod creato est concreatum, videtur esse naturale ipsi creato, igitur si angelis gratia fuisset concreata, ipsi angeli potuissent gratiam reputasse naturam. Præterea complacentia, qua creatura in gratia gratum faciente complacet sibi ipsi, ex eo, quod est in gratia, est actus meritorius vitæ aeternæ.*

Qui docent, angelos lapsos non fuisse creatos in sanctitate;

aeterna. Nam sicut angelus vel quacunque creatura demeretur, sibi ipse
 nimis complacendo in naturalibus, sic meretur sibi complacendo in gra-
 tuitis: sed quicumque angelus vidisset se in pulchritudine gratia gratum
 facientis, necessariò sibi in hoc complacuisse. Igitur vitam aeternam
 meruisset & per consequens nullus fuisset damnatus. Ad rationem
 autem, quã ex eo, quod homo fuit creatus in gratia, concluditur,
 quia angelus non minoris dignitatis fuit, quam homo, etiam
 angelum ita debuisse creari, respondet, negando antecedens, &
 dicit, sufficere debuisse angelo amorem Dei naturalem) Bassolius *quest.*
1. art. 3. Ægidius Romanus *quest. 1. a. 4.* Marfilii Inguenius
in 2. q. 4. a. 1. concl. 1. Etiam Scotus *in 2. dist. 1. q. 1. §.* ad inquir-
 endum, in hanc opinionem inclinat. Alexander Aleius *in*
summ. part. 2. quest. 19. membr. 2. post defensionem utriusque
 sententiæ probabilius denique iudicat, angelos in sanctitate &
 iustitia non fuisse creatos. Omnes verò citati scriptores, de an-
 gelis lapsis tanquam certissimū pronuntiant, eos in gratia nun-
 quam fuisse. Ita tamen Scripturarum testimoniis & antiqui-
 tatis consensu & rationum ab analogia fidei depromptarum evi-
 dentia tuetur se eorum sententia, qui angelos uniuersos sanctos
 iustosque creatos fuisse asseuerant, ut contradicentium ratioci-
 nationes parum æstimentur. Manifestum enim est angelos
 omnes in veritate fuisse, *Joh. 8, 44.* inq; ἀρχὴ καὶ οὐκ ἦν ἐν τῷ
 sanctioris cum Deo communionis *Iud. 6.* Egregiè Basilius M. in *Pfal.*
XXXII. v. 6. inquit: Ἀγγέλων μὲν εἰς τὸ εἶναι πάροδον ὁ Δημετριὸς
 τῶν ὄλων ὁ ποιητὴς λόγῳ παρέχεται, ἢ ἀμασῶν ἢ αὐτοῖς τὸ πνεῦμα
 τὸ ἄγιον συνεπέφεραν. οὐ γὰρ ἠπίοι κληθέντες οἱ ἄγγελοι, εἴτα τελειωθέντες
 τῇ κατ' ὄλιγον μελέτῃ τῆς ἰσότητος αὐτῶν Συγκληθεῖσαν ἔχον ἢ ἀγιότητα,
 ἀλλὰ καὶ διαμετρήτοιο εἰσι μετὰ κακίαν, ἐσθλῶς οἰονεὶ βεσφῆ πνι, τῷ ἀμασῶ
 σομαδέντες, καὶ τὸ μονιμὸν εἰς ἀπέλλω, τῇ διαρεῖ ἢ ἀγίῳ πνεύματι ἔχοντες.
 Cornarius ita reddit: Angelorum ad essentiam processum, opifex
 uniuersorum creator verbum produxit. Sanctificationem autem ipsis
 Spiritus S. contulit. Non enim infantes creati sunt angeli, deinde pau-
 latim exercitio perfecti, sic ad spiritum suscipiendum digni facti sunt.
 Sed in prima compage & veluti massa substantia ipsorum, sanctificatio
 primordia simul facta habuerunt. Quapropter etiam agrè ad mali-
 tiam transire possunt, statim sanctificatione veluti tinctura quadam cor-
 robo.

Quis fatue-
 rit, ange-
 los omnes
 sanctos fu-
 isse creatos.
 Basilius M.

roborati & stabilitatem ad virtutem ex dono sancti Spiritus habentes. Dionysius Alexandrinus in *Catena Nicetae Heracleensis in Iobum*, quam ex editione Patritij Iunij Londinensi habemus, p. 23. ait, Diabolum in creatione accepisse ἀγγέλιον ἐξουσίαν, conditum fuisse ἐχόντα ἀυτοκράτειον ἢ ζῶον in sua potestate habentem vitam, καὶ ἐπ' αὐτῷ κειμένῳ ἢ ἐξουσίαν, ἢ ἀδελφωμένῳ τῷ θεῷ, ἢ ἀλλοιωθῆναι ἢ ἀγαθῷ. Consentit Anastasius Nicænus in *quæst. & respons. s. Scriptura, qua extant Tom. VI. Bibl. s. quæst. 61.* qui in suam sententiam etiam allegat Theodoretum *lib. de cultu Dei.* qui & in epitome decretorum divinarum *lib. IV. cap. de Diabolo & demonibus* asserit; Sicut hominem bonum ab initio fabricatus est Deus, libero autem mentis arbitrio hi quidem servarunt incorruptam & integram, quam acceperunt, naturam, illi verò in peius declinarunt & divinos characteres corruperunt, & qui erant Deo similes, se ferinos reddiderunt; ita & Diabolo & demonum cetera, qui erant cum aliis incorporeis, illorum quidem in Dominum Deum benevolentiam non sunt imitati, insolentia autem & arrogantia morbo suscepto, ad id, quod est deterius, conversi sunt & à priori sorte exciderunt. Johannes Damascenus O. F. *lib. 2. cap. 3.* ferè verba Basilij exhibet. Capite autem 4. inquit: Ἐκ τῶν τῶν ἀγγελικῶν δυνάμεων προσόσματος τῆς πειρείης τάξεως καὶ τῆς γῆς ἢ φυλακῆς ἐργασίαις ἄρα, θεῷ, ὃ φύσει πονηρὸς γεννῆς, ἀλλ' ἀγαθὸς ὢν καὶ ἐπ' ἀγαθῷ θυόμενος, καὶ μὴ δόλως ἐφ' αὐτῷ ἄρα, ἢ θμιουργεῖ κακίας ἐργασίας ἔχει, καὶ ἐνέγκας τόντε ὁμοιωμάτων τε πηλὴ, καὶ αὐτῷ ὁ θμιουργὸς ἐδωρησάτο, αὐτεξουσία πειρείαις ἐτεροπνεῖ ἐκ τῆς κατὰ φύσιν εἰς τὸ ἄρα φύσιν. Et post: Φῶς ἐν (vontῶν) κλιθεῖς ὑπὸ τῆς θμιουργίας. Ex his angelicis virtutibus ea, que praeerat terrestri ordini & cui à Deo terra custodia commissa erat, non natura mala facta est, sed bona existens & à bono facta, & nullo pacto in seipsa à conditore malitiae vestigium tenens, non ferens illuminationem & honorem, quem ipsi conditor indusserat, libera voluntatis potestate demutat a est ex eo statu, qui secundum naturam, in eum, qui contra & prae naturam est. Et post: Lumen igitur intellectuale ipsa creata est ab opifice. In eandem sententiam è Latina Ecclesiae Dd. concedit Hieronymus ad *Os. 3.* & *Job. 4.* Gregorius M. *lib. 32. Moral. cap. 18.* qui ait, Diabolum inter angelorum corda charitatis igne succensa clarum gloria conditionis exivisse. Prosper Aquitanicus *de vita contempl. lib. I. cap. 3.* Isidorus Hispalensis *de summo bono l. 1. contr. sent. 7.* Anselmus Can-

tuariensis de casu Diaboli cap. 4. 17. 27. & qui omnes antecellit per perspicuitate professionis Augustinus de civ. Dei lib. XII. c. 9. Rationem verò ex collatione productionis primorum parentum & angelorum nullo modo subvertunt, qui negant, etiam primos parentes habuisse ex creatione sanctitatem & justitiam: quibus si non favisse, saltem disputandi libertatem reliquisse videtur Concil. Tridentinum sess. 5. de cr. de peccato originali Can. 1. dum ait, *Adamum per peccatum justitiam & sanctitatem amisisse, in qua à Deo constitutus est.* Nam, ut excipit Vasquez Comm. in I. Thom. Tom. I. q. 62. disp. 217. cap. 3. n. 3. *constitutum esse*, non significat conditum, sed ordinatum esse, quare in concilio solum ut certum definitur, Adamum antequam peccaret, justitiam & sanctitatem habuisse. Nostro enim instituto satis est, Deum omnium conditorem Angelis lapsis, antequam laberentur, justitiam & sanctitatem communicasse: ex hoc ipso namque propositum continuandi præsumimus. Quoniam fortius evincitur, si illam justitiam & sanctitatem concreatam atque connaturalem fuisse dicamus.

§. 8.

Angelorū
etiam de-
sertorum
creatio in
sanctitate
& justitia
probatur
ex Job. 8,
44.

II. Probatur *sacrarum literarum suffragio, imò iudicio.* Primum est à Johann. IX, 44. *Διὰ τοῦτο ἐν τῇ ἀληθείᾳ ἐχέσκειν.* Notamus autem 1. quod per Diabolum intelligatur tota caterva malignantium spirituum in multas sparsa legiones. Vocatur autem ita cum respectu ad primam illam & abominabilem calumniam erga genus humanum virulenter effusam, qua ita cavillari veritatem divinam & calumniari per unum ex exercitu suo principem in paradiso aggressi sunt, ut inde mors spiritualis in primis & consequenter corporalis illata fuerit universo generi nostro. Vnde & *ἀνδροπολιόν* vocatur. 2. per *ἀλήθειαν veritatem* non eam tantum intelligi, circa quam immediatè in paradiso mentitus & cavillatus est. Partim enim haud quaquam commodè dici potest, eum in ista veritate non stetitisse. Neque etiam obligabatur unquam, ut isti veritati insisteret & adhereret, circa quam cum Adamo dolosè vasserimèque disputavit. Partim etiam longè altius malitiæ diabolicæ profunditatem repetere voluisse Christum, ex colloqui circumstantiis patet. Vnde & addit, non esse veritatem in illo. Hoc verò ipso significat Chri-

Christus, in diabolo non esse illam perfectam & sacrosanctam veritatem, quæ ubi intellectui creaturæ rationalis impressa est & affulget, omnes eius actiones ad summam veritatem dirigit. Arguit igitur eum, quod nec in se veritatem habeat, quam in sese habere decet creaturam rationalem, quæ in ea conditione est, quam à conditore habet, quæ proximum lumen est à summo lumine, & proximam summæ veritati veritatem habere debet: nec à se diffundat veritatem, cui jam post eam amissam infensissimus hostis est factus & cuius oppositum mendacium perenni libidine fovet & propagat. Ἀλήθεια apud Johannem amplissimè non semel sumitur & ipsam etiam intellectualem perfectionem creaturæ rationalis, hoc est, sapientiam notitiamque, sive lumen cognoscendi & voluntatis auxilia, justitiam sanctitatemque denotat. Sanè Cap. 1, 17. ἀλήθεια, quæ per Christum Jesum ἐφῆρητο, non constat nudis revelationibus, sed includit omnem perfectionem rationalem, quæ ex officio Jesu Christi promanavit. Et Cap. 3, 21. ποιῶν τὴν ἀλήθειαν non spectat ad justitiam cum exclusione cæterorum ornamentorum, ex quibus actiones nostræ condecorantur, sed denotat, agere ex concursu sapientiæ intellectum illuminantis & justitiæ voluntatem gubernantis. Sic Cap. 8, 32. ἀλήθεια non est duntaxat veritas revelata verbo Dei comprehensa, sed & Deum Patrem & in primis Jesum Christum includit, eiusque officium sacerdotale, adedque omne id, ex quo rationalis perfectio in spiritualibus proficiscitur. Vnde & Christus dicitur ἀλήθεια, Joh. 14, 6. & Spiritus S. πνεῦμα τῆς ἀληθείας, Joh. 14, 17. & c. 16, 13. & c. 15, 26. & ἀλήθεια regni Christi præcipuum est obiectum, c. 18, 37. Pertinet huc etiam appellatio, qua Christus dicitur τὸ φῶς τὸ ἀληθινόν lux vera, hoc est, summæ perfectionis. Conf. 1. Joh. 2, 8. & quod dicitur ἀληθινὸς θεός, non nuncupativus, factitius & finitus Deus, sed qui habet summam infinitamque Deitatis perfectionem, οἷοι θεός. 1. Joh. 5, 20. Apoc. 3, 7. 14. c. 19, 11. quod dicitur ἡ ἀμπελὶς ἡ ἀληθινή. 1. Joh. 15, 1. Ἀλήθεια ergo hæc est perfectio spiritualis, qua posita à diabolo fluxissent, quæ ex ordinatione Dei ad conservationem humani generis in esse suo spirituali paradisiaco fuissent perficienda, quam si intra se adhuc haberet, non esset pater omnis impuri-

tatis

tatis & fons mendacij, non scateret fœdissimis illis & abominabilibus concupiscentiis, in quibus sese horribiliter volutat & alios contaminat, qua posita cum præcipua quadam & incomparabili voluptate multivariam sapientiam Dei in Christo complecteretur, disceret, admiraretur. Jam cum illam non amplius habet, est destructor, quantum in se est, generis humani, est pater impuritatis & fons mendaciorum, scateret fœdis & abominabilibus concupiscentiis, abhorret à Christo & eius mysteriis. Cogitari potest, Christum ad angelos adhuc stantes respicere & illorum veritatem huius falsitati & impuritati opponere, qui hominum generi liturgiam sanctam præstant, abhorrent ab omnibus impuritatibus, πολυποικίλω sapientiam Dei admirantur. Notamus III. illud ἐκ ἐσθκε negationem continuationis & perseverantiæ in veritatis statu designare. Non enim dicit Christus: veritati repugnavit & malitiosè restitit. Neq; etiam dicit, *in veritate non fuit, sed in veritate non stetit*. Simplicia verba more Hebræorum in aliis etiam linguis pro compositis ponuntur. Sic stare pro *persistere, subsistere*. Jos. 7, 12. Ps. 1, 5. Luc. 21, 36. 2. Tim. 2, 19. Eph. 6, 11. 13. 14. Iude 24. 1. Cor. 15, 1. Col. 4, 12. Arabs, notante Ludov. de Dieu h. l. p. 451. transfert, ut appareat, eum hunc sensum collegisse, Diabolum sui semper esse similem, homicidam fuisse ab initio, ab eo tempore eum in veritate non stare, quia ex quo defecit, nulla est in eo veritas. Etiam Syrus verbo præsentis ἐσθκε repræsentat. Non opus est. Nam quod sequitur, ἐπὶ ἐκ ἐστὶν ἀλὴθεια ἐν αὐτῷ, non ostendit causam, cur in veritate non steterit, sed consecutionem, ex qua rectè colligit Dominus à consequenti, illum à sua origine defecisse. Simile exemplum locutionis est Luc. 7, 47. Sic Conr. Pelicanus h. l. Ille per suam superbiam excidit à veritate. Henr. Bullinger h. l. *Bonus quidem conditus erat diabolus à Deo, cuius opera omnia bona sunt, collocarat ipsum in veritate, à qua nunquam excidere potuisset, nisi in ipsa sterisset aliquando. Requirebatur ab ipso à Deo justissimo veritas, fides, sive fidelitas, gratitudo, officium & agnitio Dei creatoris, qui vires perseverandi, si voluisset, contulerat. Nam stare potuisset, si voluisset: atqui sua culpa & suo vitio in veritate non stetit, in ea inquam puritate, in qua conditus erat: infidelitate enim excidit, id est, fidem non præstitit. Causa, quia non est*

est

est veritas in eo. non quod sic esset creatus, sed quod post perfidiam sua culpa suoz, vicio talis esset effectus. Fuerat sanè lux & spiritus purissimus Dei conditione, sua autem spontanea malitia factus est tenebra & spiritus immundissimus. R. Gualtherus hom. 79. in Joh. p. 173. Hinc colligitur, Diabolum aliquando in veritate fuisse. Excidit autem pro sua statione, in quam Deus illum constituerat. Et post: Constat propria malitia lapsos esse & è sua gloria decidisse angelos, quos Deus initio bonos creaverat. Wolfg. Musculus Comm. h. l. p. 543. Videndum, inquit, est, an plura sint genera veritatis, & quomodo lapsus fiat ex veritate. Principio certum est, Deum illum, quem Scriptura vocat אהרן, id est, existentem, summam, aeternam & primam omnium esse veritatem, ita, ut quacunque reliqua respectu illius, sint vanitas. Esse & veritas à se invicem disjungi non possunt; non potest ostendi essentia sine veritate. Deinde ut fons est essentia, ita est & veritatis. Tertio omnis illius voluntas, quodcunque illius verbum ipsissima veritas est. Præterea secundaria veritas est in creaturis Dei, veritas angeli, boni spiritus ac Deo subditi. estq; hoc ipsum, quod creatus & ut esset factus est, nempe ut esset spiritus bonus Deo per omnia subiectus. In hanc veritatem constitutus fuit Diabolus beneficio creationis: sed suggestionem superbie victus ac prostratus, in veritate hac non stetit, è bono spiritu Deoz, subiecto secundum naturam, factus est superbus, malus & adversarius. Consentit Marloratus in expof. Cathol. h. l. Calvinus h. l. & in Instit. lib. 2. cap. 14. §. 16. Zach. Vrsin. explic. Catech. part. 1. pag. 52. Guil. Bucanus Loc. 7. q. 3. p. 75. Anton. Walæus in Enchirid. Operum fol. 9. & in Loc. Comm. Operum fol. 194. Hieronym. Zanchius de oper. sex dier. lib. 2. cap. 6. pag. 98. Diodati h. l. ad voc. veritatis annotat: Così intendente, quella prima integrità, è dirittura, nella quale furono creati tutti gli angeli.

Refellendus igitur nobis est Gabr. Vasquez Jesuita, qui Tom. 2. in 1. partem Thomæ q. 62. disp. 217. cap. 3. ita de hoc loco disputat: Afferunt nonnulli testimonium illud Iob. 8. ille sc. diabolus in veritate non stetit; h. e. in gratia & sanctitate apud Deum, quæ à Patribus vocari solet veritas, non perseveravit: stare enim significat permanere: quod verò permanet in aliquo statu, in eo prius fuisse intelligitur: perinde igitur est, angelum non stetit in veritate, atque in sanctitate, in qua conditus est; non perseverasse aut permanisse. Nomine autem veri-

§. 9.
Vasquez
contra lo-
cum Iob. 8.
44. exce-
ptiones re-
feruntur.

M

tatis

ratis eo loco intelligunt rectitudinem vitæ Chrysoft. hom. 53. in Iohann. & Euthymius in illa verba : ut diabolus dicatur non steterisse in veritate, quia non perseveravit aut non quievit in vitæ rectitudine. Quo sensu ex prædicto testimonio non leve desumi potest argumentum. Verum quia cæteri Patres variè intelligunt verba citata, mea quidem sententia parum ex illis probari potest. Cyprianus lib. de Orat. Domin. in principio explicat hoc modo, In fidelitate non stetit. Augustinus verò lib. contra Adimantum c. 4. veritatem usurpat pro lege angelis data, ut sensus sit, in lege sibi data non stetit : quod sanè contingere potuisset, et iam si non in gratia Dei sed in pura natura Angelus creatus legem observandam accepisset & eam non observasset. Demum non pauciores, nec minus graves Patres nomine veritatis intelligunt veracitatem, quam vocant Scholastici veritatem in dicendo. Ita explicat Irenæus lib. 5. contra hæreses cap. 22. Chrysoctomus Tom. 1. homilia de lapsu hominis primi parum à principio, Epiphanius hæresi 38. eosq; sequitur Theophylactus in illum locum Ioh. Quorum sanè interpretatio, quod contextui Evangelista maximè congruat, mihi summopere probatur. Nam Christus eo loco suggillare voluit Iudeos, quod mendaces essent & homicidæ : ideoq; dixit illis, vos ex Patre Diabolo estis & desideria Patris vestri vultis facere, quæ verò essent hæc desideria, & in quo vellent patrem suum diabolum imitari, subinde explicavit his verbis ; ille homicida erat ab initio & in veritate non stetit, & non est veritas in eo : cum loquitur mendacium, ex propriis loquitur, quia mendax est & pater eius (sc. mendacij.) Appellavit igitur Christus diabolum mendacem, imo patrem mendacij, quia primum mendacium, quod scimus in mundo dictum fuisse, à diabolo inventum & dictum fuit, cum dixit parentibus nostris in paradiso, nequaquam morte moriemini &c. Ecce primum & insigne mendacium. Rectè igitur intulit Iohannes, cum Diabolus mentitur, non usurpare peccatum ab aliis inventum, sed ex propriis loqui. hoc est, mendacium, quod ipse primum confinxit & introduxit in mundum, assumere. Cum igitur Iudæi planè mentirentur, ut constat ex eo capite, cum simularent animum non occidendi Christum, secretò autem mortem illi machinarentur, rectè dixit, vos ex Patre diabolo estis, tum quod in mendacio illum imitarentur, qui fuit autor mendacij, tum præcipuè in animo occidendi ipsam Christum, quia diabolus ab initio mundi homicida fuit, sollicitè necem hominum quarens, suadensque Caino primum homicidium Abelis fratris sui, rectè igitur

igitur Patres allegati per veritatem apud Iohannem intelligunt veracitatem. Porro autem verbum STETIT non denotat semper in scripturis perseverantiam. Nam illud Ps. 1. in via peccatorum non stetit, nonnulli per παραλογίαν aut ἀπολογίαν accipiunt pro eodem, quod in eodem versu dicitur, non abiit in consilio impiorum, ac si diceretur, non fuit in consilio impiorum, nec in una via peccatorum. Clarius multo STARE usurpatur pro ESSE, sicut apud Paulum 2. Cor. 3. in ore duorum aut trium stabit omne verbum, h. e. erit. Capitur etiam in scriptura STARE pro eo quod est consistere & firmum esse, quod idem est atque non cadere, ut ad Rom. 14. Domino suo stat, aut cadit. Dicitur igitur diabolus in veritate non stetisse, non quia prius in ea fuerit & deinde in ea non manserit, nec perseveraverit, sed quia per mendacium cecidit, etiam si per superbiam cecidisset. Quod si veritas in eo loco capiatur pro veracitate, verbum stetit non potest denotare perseverantiam in antiquo statu & opere; nam demona antequam verba illa diceret patribus nostris, nec mendacium, nec verum aliquid dixerat, in quo deberet perseverare: tum igitur, cum primum mentitus est parentibus nostris, dicitur in veritate non stetisse, hoc est, mendacio cecidisse.

Nihil enim Vasquez adfert, quod antiquitatis conclusionibus ex illo factis deroget. Cyprianus serm. 6. de orat. dominica, non habet fidelitatem pro veritate. Constanter legitur, in veritate non stetit, in antiqua Erasmi Basileensi editione, & in Antverpiana A. 1542. & in Antverpiana Pamelij, qui & in annotationibus nihil observavit, quod aliter haberent Mss. Sed & si pro veritate fidelitatem accipisset Cyprianus, nobis haudquaquam adversaretur. Illa enim summa & maxima conjunctio, qua sibi subordinaverat Deus angelos & obligaverat ad perpetuum obsequium, ad quod instructi erant donis præcellentibus, fidelitas est angelica. Estque præcipua quædam sive pars, sive soboles veritatis. Certè sine illa, quam intelligimus, veritate esse non potest. Sanè qui creati sunt in fidelitate, illi non sunt creati in puris, ut vocant, naturalibus, nec nudas quasi intellectus & voluntatis habuerunt potentias, sed & proportionata obiecto, cui fidelitate erant devincti & paria statui concreata habet auxilia. Ita verò angeli sunt creati, non diffidente Vasquezio. Augustinus autem lib. contra Adimantum c. 4. non dicit, quod eum dicere

§. 10.
Cyprianus
Indicos-
tur.

Et Augu-
stinus.

Jesuita asserit. *Duobus, inquit, modis peccatores infideles Iudæi filij diaboli vocantur à Domino, vel quod ab ipso impietatem didicerunt, vel quod ipsam imitantur, quod magis pertinet ad id, quod de illo dictum est, Et in veritate non stetit: quia & ipsi Iudæi in veritate legis, qua sibi data est, non steterunt.* Hic sanè non loquitur Augustinus de lege aliqua Angelis data. Neque sequitur; Judæi imitati sunt Diabolos in eo, quod à lege sibi per Mosen data desciverunt, sicut Angeli à veritate desciverunt; E. veritas, à qua Diaboli desciverunt, fuit lex Angelis data. Potest enim etiam inter veritatem concreatam, quæ in iustitia & sanctitate consistit, & inter legem Mosaicam comparatio institui. Imo lex Mosaica est quasi typus sanctitatis & iustitiæ concreata. Si verò per legem Angelis datam intelligas, ipsum concreatum dictamen iustitiæ & sanctitatis, potest autem illa ita appellari, jam Augustinus hoc in illo loco intellexit, quod nos ex illo deducimus. Sanè non opus est divinare, quid Augustinus senserit, clarè enim ille ad hunc locum tract. 42. in Iohann. infert: *In veritate non stetit. Ergo in veritate fuit, sed non stando cecidit.* Et lib. XI. de Civitate Dei ad Marcellinum cap. 13. asserit, licet non tantam beatitudinem, antequam laberentur, habuerint angeli desertores, habuisse tamen aliquam profectò credendum esse. Illam autem explicationem, quam Vasquez huic loco adhiberi posse censet, tanquam peregrinam recitat. Et cap. 15. post aliquot dicta Scripturæ prolata, ex quibus evidenter putat posse probari, angelos desertores in primo momento creationis non fuisse lapsos, addit: *Quæ si aliter convenienter intelligi nequeunt, oportet etiam illud, quod dictum est, in veritate non stetit, sic accipiamus, quod in veritate fuerit, sed non permanserit.* Irenæus non 22. sed 19. & 20. capp. tractat hunc locum, & mentiendi libidinem in Diabolo à Christo notari indicat, sed non propterea existimat, per veritatem duntaxat veritatem à Christo designari. Neq; enim opus est, ut persuaderi nobis patiamur, Irenæum, quia h. l. ad prolapsum à veritate ad mendacij amorem in Diabolo probandum accommodat, statuisse, veritatem, in qua Diabolus non stetit, nihil amplius fuisse, quam veracitatem. Imò validius concludit, si veritas ita, ut interpretati sumus, accipiat: Qui enim turpi apostasia intellectum volun-

Et Irenæus.

voluntatemque à Deo avellit, cui per veritatem sapientiæ justitiæque; antea conjunctus fuit, is ut alia vitia quam fœdissima contraxit, ita mentien di libidinem sine dubio attraxit. Verba Irenæi sunt. *Deus quidem verax, serpens autem mendax ostensus est & homicida, sicut Dominus ait de eo, quoniam ab initio homicida est & in veritate non stetit. Sicut ergò in principio mentitus est, ita & in fine mentiebatur &c.* Chryso-
 stomus *hom. 1. de lapsu primi hominis* non indicat, se exponere hunc locum. Ita enim ait: *Callidus ser-*
pentina cogitatione Diabolus in specie serpentis assumens mendacium,
quia semper & ab initio mendax fuit, ad fragilem sexum, rudem & incautum, dicens ei, &c. Demus verò, eum ad hunc locum respexisse, non tamen probabitur, eum per veritatem duntaxat veracitatem intellexisse. Qui per veritatem omnem perfectionem rationalem primo statui proportionatam intelligit, ea amissâ proclivitatè in mentiendi facile in eo, qui amisit, colligere potest. Inde idem Chryso-
 st. *hom. 53. in Ioh.* ubi ex professione *h. l.* exponit: *ἐν τῇ ἀληθείᾳ ὁχ ἔσκη, τῷ ἔστιν, ἐν τῷ ἰσθμῷ βίῳ:* intelligens universam vitæ rectitudinem, in quam collocatus erat à Deo diabolus. Epiphanius *heresi 38.* quæ est *Cajanorum* aliud subjectum substituit; non intelligit infernales angelos & aliquem ex istis principem, sed proditorem Judam. Ipse, inquit, Dominus statim dixit, in
 omnibus nostris curam habens, ut ne à proposito digrediamur, alia pro
 aliis excogitantes ac commiscentes, patrem ipsorum esse diabolum, ad
 discipulos loquens: nonne duodecim vos elegerunt? & unus ex vobis
 diabolus est. Non diabolus dicens natura sed mente. Rursus autem in
 alio loco dicit: Pater Domine cœli & terræ, serva hos, quos dedisti
 mihi: quando eram cum ipsis, servavi ipsos & nullus ex ipsis
 periit, nisi filius perditionis. Rursus alibi dicit: Oportet filium
 hominis tradi, juxta id, quod scriptum est de ipso: vix autem per
 quem tradetur: expediret enim ipsi, si nunquam natus esset. Pro-
 inde omnino novimus, quod de Iuda locutus est ad Iudæos. Nam à quo
 quis superatus est, ab eo etiam in servitutem redactus est. Et cui quis cre-
 dit, hunc patrem habet ac principem & ducem suæ persuasionis. Dicit
 igitur Dominus; Vos filij patris vestris Diaboli estis. Nam pro
 Christo Iudæ crediderunt, quemadmodum ab initio Eva declinans serpen-
 ri credidit. Deinde quod non solum mendax erat, sed etiam fur, juxta id,

Et Chryso-
stomus.

Et Epipha-
nium.

Et Theo-
phylactum.

§. II.

quod in Evangelio dictum est: quapropter etiam ipsi tradidit mar-
supium, ut inexcusabilis esset, qui propter avaritiam proprium Domi-
num tradidit in manus hominum. Quis igitur huius pater, qui ante
ipsum mendax erat, quam Cain, cuius imitator est &c. Eandem ex-
plicationem Epiphanius copiosè repetit *heresi* 40. *contra Archon-*
ricos. Consistere autem explicatio illa propterea nequit, quia
Judas eo tempore sese nondum ducem & parentem consilij in-
terfectionis præbuerat: quia Diabolus dicitur homicida ab initio
simpliciter, Judas autem tum homicidio aut proditioni non-
dum se commodaverat &c. Apud Theophylactum etiam
non opus esse putamus, ut licet à veritate ad mendacium descen-
dat, per veritatem præcisè veracitatem intelligamus. Status
enim ille perfectionis, in quo creatum dicimus diabolum, &
mendacio & cuius alij vicio opponitur. Sic & huic Judæorum
pravitati Christus interprete Theophylacto v. 40. opponit ve-
ritatem suam, quod æqualis sit Patri.

Ad rationes Vasquezij plana jam ex dictis est responsio.
Prima ita se habet: *quod in iudæis defuit, in eo Satanas non stetit.*
Atqui non veritas illa primigenie sanctitatis, sed veritas in dicendo, quam
vocant, in iudæis defuit, & velut deficiens à Christo reprehenditur. Fa-
temur autem, in eo etiam Satanam non stetisse, quod Judæis de-
fuit. Sed in eo solo Satanam dici non stetisse, id ut con-
cedamus necesse non est. Nimirum Christus abyssum malitiæ
in Diabolo indicat, cum dicit ipsum in veritate non stetisse. Un-
de mirandum non sit, libidinem mentiendi Judæos ex scelerata
cum Diabolo communionem hausisse. Ad primum autem illud
mendacium, quo hominibus imposuit, referre illa verba Salva-
toris, quibus dixit, Diabolum in veritate non stetisse, non est ne-
cessarium. Licet enim verba illa *ἐπ' ἀφ' ἧς* fortassis haud in-
commode *ἀπὸ κοινῆ* ad sequentia etiam extendi possint, magis
tamen ad *ἐν τῷ πνεύματι*, cui subiunguntur, pertinent. Sed et si
extenduntur, non ad momentum illud, quo insurrato primis
parentibus mendacio hominum generi mors illata est, solum-
modò restringi poterunt. Notant enim interdum cum aliqua
latitudine, id, quod in primordiis huius mundi fuit. Matth. 19, 4.

Esse

Esset ergo *dyblenas* in verbis Christi: Diabolus homicida fuit ab initio; imò altius ascendendo, non aliis duntaxat obfuit, sed & sibi, quando veritates cœlestis sapientiæ concreatas destruxit & statum felicitatis perdidit. Et illa valde accommodata est ad atrocitatem peccati Judæorum detegendam. Altera ratio à particulari concludit. Ordinaria & usitata significatio verbi stare perseverantiam habet. Eam huic loco & scopo Christi accommodatissimam esse, supra indicavimus. Judæis Christus non solum mentiendi calumniandi; libidinem, sed & apostasiam à sancta cum Abrahamo necessitudine obiicit. Vtriusque in Diabolo vestigia eos secutos, qui & mendax & Iatro & apostata sit. Sed & testimonia Vasquez nobis non adversantur. Univerſa etiam perseverantiam designant.

Vasquezio in huius dicti explicatione aliquatenus succedaneus est Hier. Zanchius de Oper. VI. dierum lib. 4. cap. 2. n. 3. ubi per veritatem non sanctitatem concreatam, sed reuelatam intelligit. Refero, inquit, hic quandam sententiam, qua mihi probabilis admodum videtur & consentiens cum omnibus illis locis, qui adferri solent de peccato angelorum; præsertim cum illo Christi loco Job. 8. Et que rum illorum superbiam ac rebellionem, tum invidiam complectitur. Ea hæc est: Dubium non est, quin quod postea toti mundo patefactum est de Christo mysterium, illud decreverit & stabiliverit Deus suo eterno consilio, ac proinde quin illud veritas fuerit aterna atque certissima & immutabilis. Est autem hæc huiusce veritatis summa, nempe Filium debuisse non angelos assumere, sed semen Abrahe & factum hominem fieri caput, qua etiam homo est, omnium quoque angelorum, totamq; hanc naturam supra omnes angelos exaltandam fuisse; & neminem tam angelorum quam hominum futurum beatum, nisi per gratiam Christi & propter Christum, ita ut omnia bona à Christo essent expectanda. Hæc est summa eaque ex sacris literis hausta. Est verò probabile & consentaneum veritati, quanquam non totum mysterium Christi, summam tamen hanc veritatem fuisse de principio ipsi angelis propositam ac reuelatam. Adde iam & compone syllogismum: Quacunque nunc & ab initio mundi detestantur & damnant & persequuntur tam per tyrannos quam per hereticos mali angeli, eadem resecta & damnata fuisse ab iisdem, iam inde ab initio, h. e. simul ac patefacta illi fuerunt, credendum est: Ac de quibus bella

§. 12.

Zanchij
sententia
de loco Job.
8, 44.

bella nanc sunt inter malos & bonos angelos, de iisdem fuisse inter eosdem
 ab initio non dissimiles pugnas, vero simile valdeq; probabile est. Atqui
 constat ab exordio mundi in finem usque ejusdem Satanam & omnes ejus
 angelos hoc semper odisse, & ut etiam, ne à nobis credatur, curasse & cu-
 rare, nempe hanc humanam carnem à Filio Dei assumptam fuisse in uni-
 tatem persona, ita ut idem sit homo & Deus, eog, Jesum Christum sua na-
 tura majorem esse angelis & aequalem Patri, cum purus sit (ut conantur
 persuadere) homo. Ac si qui persuasi fuerunt, Christum verum esse
 filium Dei Deum, conati sunt semper diaboli persuadere, eum non esse ve-
 rum hominem, ac proinde verum Immanuelem, nec esse eò honoris vectum,
 ut supra angelos sedeat. Item hoc quoque mendacium esse contendunt,
 neminem ne angelos quidem beatos esse posse sine hoc Christo: imò quemq;
 posse suis viribus suiq; operibus, modo velit, vitam assequi æternam. Quis
 nesciat, hanc veritatis summam semper fuisse in odio ipsi Satana & Ange-
 lis ejus? Quis ignoret propter hanc veritatem semper pugnatum fuisse &
 adhuc pugnari inter electos, membra Christi, & reprobos, membra Satanae?
 Quidni igitur dicamus & afferimus, jam inde ab initio mundi an-
 gelos reprobos hanc semper odisse veritatem & in illa acquiescere noluisse,
 quamquam fuerit illis à Deo proposita, tanquam ad salutem cujusq; ne-
 cessaria. Ut vero Zanchius thesin suam confirmet, addit: Thesis
 hæc duabus rationibus confirmatur; Primum quidem à perpetuo studio,
 quo Diabolus jam inde ab initio mundi conatus est suis de Christo menda-
 cijs, h. e. hæresibus, aut contra ejus Deitatem, aut contra ejus humanita-
 tem, aut contra ejusdem officium sparsis, hanc Evangelij veritatem è mun-
 do penitus tollere. In hoc enim semper incubuit & incumbit Satan à
 condito orbe, tanquam Christi & salutis dignitatisque nostræ perpetuus
 hostis. Est igitur manifestum, à condito orbe hanc Evangelij veritatem
 illi quidem perspectam, non tamen gratam, sed in summo fuisse odio. Nisi
 enim perspectam habuisset, quomodo poruisset eam oppugnare? Ac si non
 odisset, quomodo voluisset persequi? Quare verisimile & valde probabile
 est, hoc fuisse primum Angeli peccatum, quod in veritate hac sibi à Deo
 proposita & probè à se intellecta, persistere, nempe consensione & volun-
 tate, h. e. acquiescere noluit ipse & suis porò semper mendacijs conatus
 est alios quoque seducere, & ne huic veritati assentirentur, persuadere.
 Altera ratio ducta fuit ab antithesi, qua usus est Dn. Iesus Joh. 8. inter
 veritatem, in qua non persistit Diabolus, & inter mendacium. Men-
 dacium

dadium igitur, quod loquitur Satan, opponitur veritati, in qua non stetit. Atqui præcipuum mendacium, quod Satan jam inde à condito orbe locutus est, sparsit & spargit, sunt hæreses cum Evangelij doctrina pugnantēs. Veritas igitur, in qua dicitur non perstitisse, sed quam porius semper oppugnauit, est veritas Evangelij de Christo Deo & homine, verog, & unico mundi Seruatore, deq, eius gratia omnibus etiam Angelis ad firmam beatitudinem necessaria. Confirmatur hæc ratio à qualitate peccati, de quo Christus accusauit Iudeos Ioh. 8. & diuis causa dixit Diabolum esse ipsorum Patrem, eosq, velle imitari opera Patris sui. Hoc illorum peccatum fuit, non solum, quod vellent occidere innocentem hominem, nempe Iesum, sed quod inprimis non vellent acquiescere veritati, quam ipse prædicabat. Hoc enim peccatum causa etiam fuit alterius peccati, nempe quod cogitabant Christum occidere. Hinc satis apertè colligitur, peccatum Diaboli hoc fuisse, cum dicitur non perstitisse in veritate, nempe quod veritatem Evangelij à se intellectam & cognitam amplecti noluit, sed vidit, ac sciens & volens suis mendacijs errere eam conatus est semper. Confirmo hæc eandem thesin à causa, cur respicere amplius non possit Satan, nec seruari. Quidam causam hæc ducunt à natura Angeli; sed ego præcipuam eam esse iudico, quam de alijs quoque reprobis tradit Ap. ad Hebr. 6. peccatum sc. in Spiritum S. quod est cum quis veritatem Evangelij à se cognitam sciens ac volens improbat & damnat ex animo. Hoc enim peccatum secum fert impunitentiam. Cum igitur in confesso sit, Diabolus non posse respicere, nec posse seruari amplius, quid aliud inde colligere licet, nisi eum tale peccatum admisisse, quale describitur ab Apostolo, ac proinde hoc fuisse illius peccatum, quod in veritate Evangelij acquiescere noluerit. hæc Zanchius.

Haustus est verò iste Zanchij discursus, quem sequitur Bucanus L. C. l. 7. q. 4. ex scholasticorum lacunis, qui censuerunt, Angelum apostatam peccasse appetitu unionis hypostaticæ, quo desiderauit suam naturam personæ diuinæ uniri, simulque invidia unionis humanæ naturæ cum verbo deliquisse. Tradit hæc sententiam Ambr. Catherinus in opusc. de gloria bonorum angelorum & lapsu malorum, & in illud Gen. 3. Serpens callidior erat &c. Affert etiam Jacobus de Valentia in ps. 82. Joh. Viguierius Granatensis in Inst. Theol. cap. 3. §. 2. versic. 15. Jacobus Naclantus Com in Epist. ad Eph. Quod ex invidia unionis hypostaticæ humanæ natu-

§. 13.

Scholasticorum sententia de obiecto lapsus angelorum malorum.

N

ræ cum

ræ cum verbo Satanas lapsus, censet etiam Alexander Alef. *part. 3. Summa, quest. 2. membr. 13.* & Dionysius Carthus. *in 2. sent. dist. 5. q. 1.* Guil. Parisiensis *lib. de Universo 1. 2. à c. 106. usq. ad cap. 110.* Qui quidem Bernardum Clara vall. sibi Patronum adducere solent *è serm. 17. in Cantic.* faciunt autem illi injuriam, quia nihil de unione hypostatica ibi memorat. Ita per conjecturam magis, quam per sententiam loquitur. *Puras ne lucifer, qui manebat, sed præpropere elevabatur, antequam verteretur in tenebras, generi nostro inviderit? & ipse olei effusionem ut per seipsum jam tunc indignabundus musitaret, dicens intra se quodammodo, ut quid perditio hæc? Hoc ego non assero dicere spiritum, sed nec contradicere dico. Nescio enim. Potuit autem contingere, si tamen incredibile non putetur. plenum sapientia & perfectum decore homines præscire potuisse futuros & profecturos in pari gloria. Sed si præscivit, in Dei verbo absque dubio vidit & in livore suo invidit & molitus est habere subiectos, socios dedignatus. Infirmiores, inquit, sunt inferioresq. natura: non decet esse concives, nec aequales in gloria.*

§. 14.
Zanchius
refutatur.

Ceterum Zanchij illa opinio nullo se fundamento tueritur. Non enim probat, tum, cum laberentur è perfectione sua, angelis notam fuisse illam summam & ineffabilem veritatem de Filio Dei incarnando & angelorū hominumq; salu tem operaturo. Illud vix negabit Zanchius, quod communis habet opinio, Angelos lapsos esse ante conditum genus humanum. Saltem ante lapsum, ad quem induxerunt genus humanum apostata jam facti angeli. Id etiam passim jam receptum est etiam in schola Zanchij, Filiū Dei non fuisse incarnandū, nisi illud peccasset. Sed & sacræ literæ docent, post lapsum Capiti generis nostri demum semen mulieris à filio Dei assumendum revelatum esse. Si dixerit, illam revelationem hominibus tum primum fuisse communicatam, unde probabit, angelis prius illud mysterium fuisse patefactum? si angelis manifestata fuisset *τὸ λόγος* incarnatio & ruina generis humani & statim in odium illius mysterij lapsi essent apostata angeli, cur in ruinam generis humani conspirassent, per quam veritatem exosam in effectum deductam iri ex revelatione didicerunt? Itaque ad compositum à Zanchio syllogismum ut respondeamus, limitamus majorem; *Quæcumq. nunc*
& ab

*Et ab initio mundi detestantur & damnant & persequuntur tam per tyran-
 rannos quam per hereticos mali angeli, ea & in initio ab iisdem damna-
 ta & rejecta fuerunt, sed eo, quo ipsis revelata fuerunt. Neq; enim
 initium revelationis cum initio mundi confundendum est. Nec
 certum est, imò hoc ipsum in controversia est, initium ruinae po-
 sterioris ordine esse illo initio revelationis de missione Filii Dei
 facta. Id autem fatemur, illico atque veritas caelestis de Media-
 tore in mundo patuit, Satanæ contra eam efferbuille rabiem.
 Sed & ista veritas non est, quam nec impugnare potuit Satan, ne-
 minem tam angelorum quam hominum futurum beatum, nisi
 per gratiam Christi & propter Christum, seu ut Bucanus L. C. p.
 72. loquitur, Et angelos opus habuisse Mediatore, non quidem
 redemptionis à peccato sed præservationis & recapitulationis,
 Eph. 1, 10. Docet hoc Dan. Chamier *Panstrat. Cathol. Tomo III.
 lib. V. c. 9. n. 11. 12. 13. 14. 15.* In primis num. 16. inquit. *Possunt
 alius: Non enim Angelorum Mediator est Christus. Augustinus testis in
 expos. cap. 3. ad Galatas.* Angeli, qui non lapsi sunt à conspectu
 Dei, Mediatore non opus habent, per quem reconcilientur. *Argo
 eam ob causam Enchir. c. 61. negat, eundem mortuum esse pro an-
 gelis, ut & Thomas & Bellarminus ipse de Christo lib. 1. cap. 8. asserit,
 non tantum Angelorum negans Christum Mediatorem. sed etiam Adami
 ante lapsum. Quod & August. docet Enchiridij c. 108.* Cum factus est
 Adam, inquit, homo sc. reclus, mediatore non opus erat. Qua
 de re vide uberius differentem D. nostrum Feurborn. T. 7. *disp.
 Giss. 13. 9. 165. & seq.* Porro inter rationes thesi 4. propositas pri-
 ma planè concidit cum illo composito, quem jam refutavimus,
 syllogismo. *Circa quod nunc semper labitur & peccat Satan, in eo ab
 initio non stetit; ab initio sc. revelationis & sufficientis propo-
 sitionis probæque, ut ait Zanchius, intellectiois; At nunc sem-
 per labitur circa veritatem Evangelij. Quanquam non tantum.
 Circa multas etiam alias veritates labitur, quæ cum illa necessi-
 tate perpetua non cohæserunt semper. Ab initio ergo revela-
 tionis etiam huius veritatis contra eam lapsus fuit & sævit. Pro-
 bandum verò, illud cum lapsus angelorum initio unum esse. Al-
 tera ratio ab opposito petita similiter non probat id, quod pro-
 bandum est. Mendacium, quod hodie loquitur Satan, opponitur illi**

veritati, in qua non stetit. Nimirum, vel formaliter & expressè; vel in virtute principij alicuius. Veritas sanctitatis & iustitiæ angelis concreatæ respuebat omne id, quod unquam & uspiam veritati archetypæ adversaturum erat. Qui itaque ab illa veritate excidit, ille se hoc ipso hostem profitetur veritatis archetypæ & revelationum, siue jam factæ sint, siue aliquando faciendæ. Sic itaque Satanæ intellectus habitualiter aversus fuit à veritate, cui se in progressu revelationum factarum actualiter opponit. Causa, cur relapsere non amplius possit Satan, est in iusto Dei iudicio. 2. Pet. 2, 4. Jud. 6. itaque illa coniectura, quod commiserit peccatum in Spiritu S. veritatem Evangelij à se agnitam scienter & volenter improbando & damnando, figmentum est. Neq; enim initio lapsus eius ipsi ea veritas fuit proposita, neque si proposita fuisset, pro ipso fuisset, aut ad ipsum pertinuisset. Scholasticos veteres & recentiores ex ordine decretorum divinorum impugnantem vide Vasquez T. 2. in 1. Thom. disp. 233. Et contra Alcanium Martinengum, Franciscum Suarez, P. Granadum idem agit Rodericus de Arriaga in I. Tom. 2. disp. 24. q. 5.

§. 15.

Nunc ex illa accusatione Salvatoris propositum divinum elucescit. *Quem enim consubstantialis Deo Patri veritas accusat, quod in veritate concreata sanctitatis & iustitiæ non steterit, ei ipsa veritatem in qua perseverare poterat communicavit, de eius perseverantia in veritate quoque propositum habuit.* Quia enim veritatem illam non aliunde, quam ab archetypa veritate habere potuit, si non habuit is, qui accusatur, veritatem sua natura durabilem & eo quoq; animo ab archetypa veritate communicatam, quo prætextu accusabitur ab archetypa & consubstantiali Deo Patri veritate? Cui enim ex intentione dantis Dei non est communicata veritas stabilis, seu quæ perseverare possit, quomodo is accusari potest, si in veritate non stetit? si ipsa veritas ita comparata non est, ut durare ex intentione dantis Dei debuerit? *At Diabolum cum apostatis angelis Iesus Christus consubstantialis Deo Patri veritas accusat, quod in veritate concreata sanctitatis & iustitiæ non steterit, ut ex hactenus deductis liquet.* E. Iesus Christus consubstantialis Deo Patri veritas Diabolo cum apostatis angelis veritatem, in qua perseverare poterant, communicavit, & de eius perseverantia in veritate

tate

tate propositum habuit. Agnovit hanc conclusionem, cuius verba supra laudavimus, Henr. Bullingerus: *Deus diabolo, inquit, vires perseverandi si voluisset, contulerat Nam stare potuisset, si modo voluisset.* Quæ verba etiam repetit Marloratus in *expos. Cathol. h. l.* Confer alios supra commemoratos. Quibus subscribit And. Hyperius in *Methodo theolog. lib. 2. p. 281.* dum ait: *Liberrimam fuisse omnibus angelis voluntatem, potuisse, eos per eam aut deficere à proposito veritate, aut in hac persistere, ostendimus.*

Secundum est ex Judæ verſ. 6. ubi ἀγγελοι dicuntur μὴ πρῆσαντες τὴν ἑαυτῶν ἀρχὴν, ἀλλὰ ἀπολιπόντες τὸ ἴδιον οἰκητήριον. Vbi notamus I. per angelos non intelligi principes populi Israelitici, qui in deserto ceciderunt, nec affecturi sunt portionem suam hereditariam. Valquez I. c. commemorat, nonnullos recentiores ita censuisse: fortasse quia si de lapsu angelorum tanquam spirituum h. l. sermocinari voluisset, angelicam ruinam tanquam omnium primam & gravissimam præposuisset Apostolus exemplis iudicij divini: quia v. 6. per particulam τε videtur connecti cum v. 5. Ait enim Apostolus, ἀγγέλοις τε & c. quia videtur esse oppositio inter λαὸν & ἀγγέλους h. e. legatos & duces τῶ λαῷ. quia illi principes non contenti vocatione divina revera amiserunt suum principatum, dum non servaverunt leges principatus sui, & dum resiliire in Ægyptum voluerunt, domicilium suum tot seculis antea promissum deseruerunt: quia v. 7. dicitur, quod Deus Sodomam, Gomorrhā finitimasq; civitates, quæ ὁμοίον τότεῖς sc. principibus populi Israelitici v. 6. propositis, imò & ipsi populo Israel v. 5. scortatæ fuerunt, & c. pariter in exemplar vindictæ æternæ oculis nostris observari velit. Sed malè! Nam comūni antiquitatis consensu intelliguntur spiritus, qui à Deo desciverunt, qui nititur invicta S. Petri attestazione 2. ep. c. 2, 4. qui sumto à ruina angelorum initio ad mundum antediluvianum progreditur & everſionem Sodomorum & Gomorrhorum. Nec vocabulum ἀγγέλων absolutè positum aliud permittit. Quod autem Judas inter Israelitas in deserto perditos & Sodomitas Gomorrhæosq; everſos collocat angelos, ad libertatem scriptio- nis divinitus gubernatæ pertinet, quæ non serie, sed re ipsa pun- gnat & commovet. Particula τε textus continuationi subservit,

N 3

§. 16.

Locus Iud.
verſ. 6. ex-
penditur.

nec

nec ultra quicquam operatur. Oppositio fingitur. Sub $\lambda\alpha\tilde{\alpha}$, quem Dominus Jesus ex Ægypto servatum eduxit, omnes Israelitæ adeoque etiam primores principesque comprehenduntur, quos Deus justo iudicio perdidit. Sed & peccatum principum Israeliticorum aliud fuit, quam quod suum principatum deseruerunt. Neque explicari commodè potest, quomodo $\pi\tilde{\nu}\delta\iota\sigma\tau\omicron\nu\ \epsilon\iota\kappa\alpha\sigma\iota\sigma\tau\epsilon\omicron\nu$ reliquerint principes illi? Deniq; $\pi\tilde{\nu}\ \delta\tilde{\iota}\ \mu\omicron\iota\omicron\nu\ \delta\tilde{\iota}\ \omega\tau\tilde{\iota}\ \epsilon\sigma\tau\omicron\nu$ ad Sodomitas & Gomorrhæos respicit. Describuntur sc. illæ civitates, quæ eo planè scelerum genere sese contaminaverunt, quo ipsi Sodomitæ & Gomorrhæi. Ne omnes finitimas civitates designasse Apostolum quis existimet.

§. 17.

Notamus II. per $\alpha\tilde{\nu}\gamma\epsilon\lambda\tilde{\iota}$, quam angeli illi non observaverunt aut conservaverunt, non intelligi duntaxat initium, sed perfectionem principio creationis ipsis communicatam. Neq; enim exaggerationi, quam hoc loco facit S. Judas, satis est, si de finitio creationis præcisè accipiatur. Hinc vulgatus reddit, principatum. Syrus habet רִישׁוֹתָהוֹן , Eduard. Pekoke vertit primatum suum. Nimirum ea $\alpha\tilde{\nu}\gamma\epsilon\lambda\tilde{\iota}$ h. l. intelligitur, à qua Sancti etiam angeli vocantur $\alpha\tilde{\nu}\gamma\epsilon\lambda\tilde{\iota}$ Eph. 2, 21. Col. 1, 16. cuius respectu etiamnum apostata angeli vocantur $\alpha\tilde{\nu}\gamma\epsilon\lambda\tilde{\iota}$ 1. Cor. 15, 24. Eph. 6, 12. Neque opus esse, ut peculiarem S. angelorum ordinem intelligamus, in *dis. de Cherubinis, quæ inter singul. Angelica* tertia est, monstravimus. Neq; satis dicit Lorinus *Comm. b. l. p. 343.* qui intelligit principatum, quem habituri fuissent in administratione mundi. Ita quidem Græcos Patres philosophari supra ex Damasceno didicimus, quod ex iis virtutibus angelicis ea, quæ præerat terrestri ordini & cui à Deo terræ custodia commissa erat, mala facta fuerit. Sed hoc nullo argumento sanctarum literarum roboratur. Quod enim Eph. 6, 12. $\alpha\tilde{\nu}\gamma\epsilon\lambda\tilde{\iota}$ dicuntur $\kappa\omicron\sigma\mu\omicron\kappa\epsilon\lambda\tilde{\iota}\tau\omicron\upsilon\epsilon\varsigma$ & $\sigma\acute{\alpha}\tau\alpha\tilde{\iota}\nu\ \tau\tilde{\iota}\ \alpha\tilde{\iota}\omega\tilde{\nu}\ \sigma\tilde{\iota}\delta\tau\epsilon$, non hoc sensu accipiendum est, quasi illæ ipsæ $\alpha\tilde{\nu}\gamma\epsilon\lambda\tilde{\iota}$ ex institutione divina excitatæ & conditæ fuerint ad $\kappa\omicron\sigma\mu\omicron\kappa\epsilon\lambda\tilde{\iota}\tau\omicron\upsilon\epsilon\varsigma$. Indicat enim Apostolus, quod exponit loco supra nominato sermone 17. in *Cant.* Bernardus: Accepit sathan regnum super omnes filios superbia, factus princeps tenebrarum harum, ut regno humilitatis etiam superbia militet, dum in uno suo principatu temporalis & tali multos humiles excelsos aternosq; Reges, constituit. Ansel.

Anselmus Laudunensis in *glossa interlin.* de principatu in alios angelos intelligit *αγγελω*, quem sequitur Thomas Anglicus. Sed nec ista sententia suam è vero principio deducit certitudinem. Oecumenius, quem cum nominamus, Græcos Patres, quorum sententias compendio collegit, nominamus, intelligit angelicæ dignitatis præstantiam cœlestemq; vitam Dei benignitate datam, sed à malis neglectam ac reprobam. Cyrillus Alexandr. *contra Iulian. Apost. lib. IV.* *Plurimi erant olim inter sanctos Angelos & supernorum spirituum choros numerati, qui beatam & sanctam vivebant vitam, sed ut sacra scriptura dicit, non servabant suum principatum & valedicebant divino consortio ad deteriora prolapsi. Etiam miseri hanc suam provinciam arbitrati sunt, ut ad hoc, ne Deo Patri subiecti essemus, inhortarentur, asperi & superbi, à sanctorum multitudine separati, & terrebant homines, avertentes illos ab omni virtute &c.*

Notamus III. τὸ ἰδιον οὐρανῶν designare beatissimam felicissimamq; mansionem gloriæ, in qua angeli primum collocati sunt. *Glossa Interl. & alij cœlestem habitationem, in qua spiritualis Dei visio, vocant.* Oecumenius *cœlestem vitam institutum.* Arabs *ordinem seu constitutum officium suum* vocat. Pleriq; Pontificij *cælum empyreum* intelligunt: quod esse prius ostendendū est, quam esse hoc οὐρανῶν asseratur. *Qua de re egimus dissert. 6. Anticogentiana §. 7. & seqq.* Ineptè Henricus Lancelotus Augustinianus *Comm. in b. l.* pro *cælo empyreo* philosophatur: *Cum, inquit, decrevisset eos Deus toti nature corporali præficere, æquum erat, ut in supremo corpore tanquam nobilissimo loco sibiq; maxime proportionato conderentur, hoc autem est cælum empyreum.* Demus enim esse cælum empyreum, demus eosdem angelos præfecturæ totius creaturæ corporalis destinatos esse, quod utrumque nondum factis explicatum est, ecquomodo in cælo empyreo ceu domicilio proportionatissimo eosdem condi oportuit? Syrus *b. l.* habet *מבוא*, quod *habitaculum, mansionem* denotat. Johannes *c. 14, 2.* *מוֹאֵס* vocat. LXX. vocabulum οὐρανῶν habent, ubi Hebr. est *מבוא* Jer. 25, 30. *Dominus de excelso rugiet & de habitaculo suo sancto קרא דמבוא* dabit vocem suam. 1. Paral. 30, 27. est apud LXX. vox *καθικθησῶν*, ubi in fontibus est *מבוא* & ipse thronus Dei intelli-

§. 18.

telligitur. *Pervenit oratio illorum in habitaculum sanctum illius, in caelum.* Deut. 26, 15. est apud LXX. pro ista radice *κατοικησεις*. *Prospecte ex habitaculo sanctitatis tuae e caeli.* Psalm. 68; 6. LXX. habent *τόπου ἁγίου θεῦ*, ubi Symmachus habet *ἡγιασμένον κατοικητηριον*. Aquila *βασιλεία ἁγία*. Vt igitur *οικησῆσθεον* & *κατοικησῆσθεον* Deo tributum notat lucem quam Deus inhabitat & gloriae infinitae conditionem, sic etiam cum angelis attribuitur, angelicam lucem gloriamque designat. Theodoretus *serm. 3. de angelis seu Diis & demonibus malis*. Cum, inquit, *dati sibi muneribus contenti non essent, sed altiora quoque appetere, contraxisse labem superbie illos dicimus, ita ut ea quoque dignitate cassi profusus exciderint, quae honestati ab initio fuerant.*

§. 19.

Nunc sic ex h. l. concludimus. *Quos conditor sapientissimus, Κύριος ἡμεῶν Ἰησοῦς Χριστός, μέγας δεσπότης θεός, collocavit in ἀρχῇ servandam & in οἰκησῆσθεον non deserendum, illos ea intentione eorum proposito condidit, ut perseverarent datis ad id auxilijs sufficientibus.* Repugnaret enim sibi ipsi Opt. Max. conditor, si in ἀρχῇ servandam & domicilium non deserendum aliquos collocaret, & tamen nollet ferio & antecedente quadam voluntatis suae determinatione eosdem datis ad id sufficientibus auxilijs perseverare. Rursus; quos ideò vinculis aeternis sub caligine ad diem magni iudicij Deus servat, quia ipsi non servarunt suum principatum & deseruerunt suum domicilium, istos omnino efficaci proposito voluit perseverare in domicilio & principatu. Cur enim puniret caligine vinculisque horrendissimis ob desertionem statum, in quo noluit ipsos perseverare? Cur plecteret, ob non servatum principatum, qui noluit eos in principatu servare? *Atqui solus verus, Deus & Dominus noster Iesus Christus, conditor sapientissimus, angelos collocavit in ἀρχῇ servandam & in οἰκησῆσθεον non deserendum.* Reprehenduntur enim, quod fuerint *μη μενοεισές ἢ ἐαυτῶν ἀρχῇ, ἀλλὰ ἀπολιπόντες τὸ ἴδιον οἰκησῆσθεον*. E. Angelos etiam lapsos ea intentione eorum proposito condidit, ut in principatu domicilioque suo datis ad id sufficientibus auxilijs perseverarent. Henr. Bullinger h. l. ita vim argumenti Apostolici enucleat: *Non profuit angelis, quod conditi, adeo, divina natura essent facti consortes. Vbi enim felicissimam suam naturam mutassent in pravitatem, neque persistissent*

rissent in sua conditione . caelo deturbati sunt ad inferos , ubi deinentur in vinculis ad ultimum illud iudicium usque , in quo aeterna damnationis sententiam suscipient . Ita quidem nil proderit & nobis , quod optime condidit nos Dominus , quod per filium redemit , nisi in statione nostra & officio maneamus , facientes , quae decent Dei filios . Calvinus h. l. dicit , sic ab angelis stationem , in qua collocati erant , desertam fuisse , sicut à militibus transfugis . Est autem ferua voluntas Imperatoris , ut milites transfugientes in statione perseverent .

Quemadmodum autem angelica creatura productio non solum ex consilio propositoque Dei profiuxit , sed etiam eorum referendum est , quod per creationem in eum statum collocati sunt , in quo per impressa & concreata praecipua ad beatitudinem sempiternam gubernari debuerunt , adedq; certo Deus sibi proposuit angelis uniuersis hunc statum non duntaxat communicare , sed etiam determinata *επερχετα* continuare , nisi per prius angeli conditionis vinculum rupissent , ita etiam creatio hominis ex proposito divino ad hunc finem facta fuit , ut homo in imagine Dei concreta perseveraret & perennaret . Hoc patet

EX IPSA RATIONE , qua ad imaginem suam Deus in Adamo condidit totum genus humanum . Quod autem ad imaginem Dei dicitur conditum , hoc ipsum cum proposito perseverantiae & sufficientissimi ad eam concursus divini conditum intelligendum est . Nam imago Dei etiam vitam aeternam intime includit & in prima creatione incluserat : *tum quia* iustitia & sanctitas vera cum vita aeterna indiviso nexu coherent , imago vero Dei in sanctitate & iustitia vera posita est : *tum quia* privatio imaginis Dei mortem aeternam includit : unde positio eiusdem vitam aeternam excludere nequit : *tum quia* vita quoque aeterna per Christum nobis reparatur , quod vero per Christum nobis reparatur , in imagine Dei continebatur , fatente etiam Calvinus *l. 1. c. 15. f. 4.* quod plurimi etiam alij profitentur . Ursinus *part. 1. expl. Catech. p. 36.* Bucannus *Instit. p. 99. & c.* Ad vitam vero aeternam destinari in creatione non poterat genus hominum , nisi Deus propositum perseverantiae (licet ordinatum) & sufficientissimi ad eam concursus divini circa idem habuisset . Nullo enim modo tolerari debet subterfugium Pisca-

○

toris,

§. 20.

Circa per-
f. alienam
hominibus
communi-
catam &
praecipto
explicatum
fuisse pro-
positum
continuati-
di.

toris, quo usus est in apologes. contra Cl. Antecessorem nostrum D. Tausier. resp. ad syllog. membrum 2. scilicet, verbis illis ad imaginem non significari finem creationis, sed formam; non ad quid creaveris hominem, sed qualem. nimirum rectum. Zach. Ursinus l. c. p. elenchus oppositionis jam pridem annotavit. Est, inquit, imago Dei forma & finis diverso respectu. Nam & talem hominem Deus condidit, qui beatus & felix eum recte agnosceret & celebraret, & in hunc finem condidit, ut ab eo deinceps in aeternum agnosceretur & celebraretur & ut se ei perpetuo communicaret. Conditus igitur est homo felix, recte Deum agnoscens & celebrans: hæc fuit ipsius forma, quam in creatione accepit, & simul conditus est ad hoc, ut talis perpetuo maneret. Recte igitur dicitur utrumque, & quod sit creatus talis, & quod sit creatus ad hoc, ut talis esset. Prius pertinet ad questionem qualis respectu principij, posterius ad questionem ad quid respectu perseverantiae. Sic ad Eph. 4, 24. iustitia & sanctitas vera, cum sint novi hominis forma, dicuntur eius finis. Neq; absurdum est, eodem diverso respectu dici formam & finem. Quod enim est forma respectu creature, dicitur finis respectu intentionis creationis. hæc Ursinus. Consideremus autem, quando Piscator imaginem divinam formam creationis Adami vocat, an animo comunicandi universis posteris illam Adamo Deus concreaverit, an secus. Si hoc; ergo ob carentiam imaginis divinæ posteri Adami non damnantur. Carentia enim damnans eius est, quod cum debebat inesse, contra postulantem, ut insit, voluntatem non inest: ergo non omnis homo in Adamo peccavit amittendo imaginem divinam; quod enim in Adamo omni homini finaliter non erat destinatum ex beneficio amplissimoq; divino proposito, circa id homo non peccat: Ergo falsum est, omnem hominem virtute ^{responsivæ} seu primis parentibus data perfectionis respectu, creatum esse ^{in d. o. d. q. d. a. q. d.} inextremabilem Sap. 2, 23. Itaq; necesse est dicere, animæ comunicandi universis divinam illam formam pulcherrimo imaginis Adamo concreatam fuisse. Sed hanc materiam copiose pertractavit Doctor noster ante laudatus Disp. apolog. 2. à d. 1. ad 40.

§. 21.
Præceptum
Dei origi-
naliter cõ-
cursum Dei
conferret aut
offerret.

Notamus III. collocationem creature rationalis in eum statum, in quo præceptis divinis sive cõcreatus sive promulgatus ad certum finem gubernaretur, esse cum determinatione sufficienti serijq; & plane proportionati concursus divini, qui ex aeterno proposito dispensandus, nec antecedente divina

una voluntate subtrahendus sit. Paucis: cum primum præcepit Deus creaturæ, aut dedit jam vires aut dare paratus est satù efficaces ad præcepti impletionem. Nam præceptum divinum universale est primò providentiæ divinæ & dispensationis rerum in mente divina factæ interpretatio. Ita enim Deus rerum seriem instituit & instituire sibi proposuit, ut pulcherrima est & sapientiæ suæ maximè consentanea. Ita pulcherrima est & sapientiæ æternæ cõgrua, ut præcepti idea complectitur. Itaq; præceptũ cum ipso proposito ordinandi dandique vires ad præceptum coniunctum est. Deinde præceptum divinum universale creaturæ rationali datum, est mensura concursus divini dandi sperandique. Eousque creatura rationalis certissima potest esse de concursu divino proportionato dando, quousque limites præceptorum sese extendunt. Si enim Deus ultra primũ instituisset præcipere & exigere à creatura rationali, quam admetiri vires proposuit, fecisset contra sapientiam suam. Aut enim vires ad pulchritudinem & harmoniam rerum sufficientes non dedisse dicendus esset, aut præcepta universa creaturæ rationali iniunxisse, dissolutura ordinẽ rerum, dum ultra eum postulant. Necessè est igitur præcepta divina secundum originem suam & primigeniam expressionem supposuisse & promississe concursum divinum. Terriò quando certum aliquod actionum genus Deus aliquibus circumscripsit præceptis ab initio, aut illud actionum genus mandavit creaturæ rationali ab initio ut in se & simpliciter possibile, aut ut ipsi etiam creaturæ rationali isto mandato ligata possibile. Si prius, non obligavit ad illud genus actionum mandatum creaturam rationalem. Neq; enim quod mandatur ut possibile absolute, statim mandatur & obligationem parit huic aut illi generi creaturarum. Si posterius, aut intelligendum est illud mandatum supposita obligatione Dei ad concursum proportionatum, aut sine eiusmodi suppositione. Non hoc: quid enim præstabitur negato concursu divino? Ergò supponitur concursus divini obligatio. Habemus ergo propositum efficacis concursus divini cum revelatione præcepti eiusmodi universalis patefactum. Quarriò liquet de factotum ex hominum, tum ex angelorum in ordinem præceptorum divinorum collocatione. De his certum est, quod concreatis præceptis ad præstandam obœdientiam Deus concursum suum desti-

naverit efficaciter. Nam si habuit Deus propositum, ut *in veritate concreata*, sub qua etiam præceptum de sanctitatis & puritatis exercitio & de non affectanda autonomia & æqualitate cum Deo continebatur; *persisterent angeli*, qui prolapsi sunt, ut *servarent principatum suum* principatusq; leges, ut *verbis sanctas legesq;* illis congruas nõ derelinquerent, habuit omnino etiam propositum concursum suum dispensandi, qui sustineret in veritatis, principatus, domiciliiq; legibus observandis. Prius supra à nobis evictum est. De hominibus itidem constat illa obligatio concursus divini. Et quidem de præceptis concretis sive in imaginis divina ambitu comprehensis, ex superioribus liquet. Nam si homo ad imaginem Dei creatus fuit *finaliter*, etiam cum concursus divini ad observantiam omnium præceptorum pollicitatione, destinatione & obligatione. De præceptis *post lapsum datis*, etiam demonstrari potest facile. Quando enim urget Deus legem in homine & ab homine eius observantiam strictam, tunc omninõ etiam concursum naturæ humanæ congruum & comensuratum præstat, ut homo legi observantiam præstare possit. Patet hoc ex consideratione angelorum lapsorum. Ab illis enim non efflagit obedientiam, quia nulla gratia complexus est, quia omnem concursum & auxilia præstandæ legis intercidit. Hinc quando *ex uno sanguine omne genus hominum super universam faciem terræ voluit dispergi, ut quærat Deum & apprehendat*, sanè istud de completendo & quarendo Deo præceptum non est sine concursu divino, sed eundem intimè habet illigatū, id quod & testatur S. Paulus Act. 17, 17.21. cum ait, *non longè abesse ab unoquoq; homine Deum, omnes in ipso vivere, moveri & esse*. Nam verba illa non nudam omnipresenciam Dei designant, sed etiam *peculiarem Dei concursum, singularia auxilia* ad quarendum Deum destinata cœlitus. Deum enim *prope esse* non solam *adessenciam*, sed etiam *efficacem concursum* denotat. Quoniam verò impossibile est homini lapsò, positis ab initio divinitus ordinatis tantum auxiliis, legi satisfacere, & tamen vi creationis homo ad istam satisfactionem obligatur, adeoq; salva iustitia sua Deus jus suum non potest non urgere, jam ex gratia Dei altioris ordinis concursus Dei ortus est, *de quo Rom. 8, 3*. Imò & promissiones Evangelicæ, quæ sub præcepti ratione ad capes

capessenda cœlestia mysteria atq; beneficia invitant & compellant, omnibus, quibuscunque de illis acceptandis revelatio contingit, cum obligatione & efficaci insinuatione concursus divini proponuntur. Secus proponerentur illis, quibus denegatus concursus ad acceptationem satis efficax omnes acceptandi vires denegat.

Vnde fluit I. *quod voluntas divina præcipiens & exigens non sit nisi medium voluntati divinae efficaci, decernenti, operanti.* Nimirum voluntas divina efficax, decernens, operans, cum præcepto seu voluntate Dei præcipiente atq; exigente intimè cõiungitur. Reip̃sa una eademq; voluntas est. Præceptum explicat & quid Deus fieri velit & quid facere, si de ordinaria ratione præcepti loquamur. Exprimit igitur voluntatem Dei, quæ facit, h. e. efficacem & operantem. Itaq; præceptum necessariò cõnexum est cum voluntate Dei efficaci & operante. Sanè nisi præceptum Dei, plenè planèq; propositum, ad voluntatem Dei efficacem & operantem ordinatum est, ut medium ad eius gubernationem pertinens, cui sese cõnectit & ex ordinaria sua lege concursu proportionato attemperat, frustra planè erit præceptum. Fluit II. *quod voluntas præcipiens sit decretorum divinorum cõtypus & expressio omni iustitia Dei & dispositionis gratiosa.* Præcepta Dei sanè in mente Dei archetypum præsupponunt. Sunt expressio ex libro quasi Dei, in quo ab aternitate consiliorum Dei extat descripta ratio. Non est igitur is archetypus alius, quam ex quo operationum divinarum promanat in tempore series. Quomodo enim decrevisset Deus alia idea præcipere, alia agere & cum agentibus inferioribus concurrere? Sanè hæc adversantur sapientiæ Dei, dicere, *Deum ab omni aternitate ideam præceptorum in tempore promulgandorum concepisse, & aliam ideam actionum suarum circa eos, quos præceptis informaturus est, ultra præceptorum seriem edendarum aut in illis eliciendarum.* Sanè quemadmodum sapientia cœlestis in tempore mandat creaturis irrationalibus & inanimatis, ita ab aeterno se mandaturum decrevit, & actio mandantis in tempore fluit ex decreto de mandando sinu, nec ordinariè aliter agit atq; jubet agere; sic etiam in creaturis rationalibus præceptum in tempore est originaliter ex decreto aeterno, & propositio præcepti, imò & propositiois repetitio est promissio tacita concursus divini. Fluit III. *quod voluntas divina præcipiens, quo ad præcepta speciei*

§. 22.

O 3

crea.

creatura rationalis proposita, seria sit. Est enim, uti diximus, ex proposito divino circa speciem aliquam creaturæ rationalis. Est cum inclusione concursus divini sufficientis. Est medium voluntatis decernentis. Est decretorum divinorum ectypus. Etiam præcepta, quæ individuo alicui nonnunquam proponuntur aut proposita leguntur, *consq;* seriam divinam voluntatē indicant & talem indicare existimanda sunt, quousq; non *per contrariam dispositionem* ita dilucidantur, ut intelligi possit, abrumpendam esse juxta ea operationem. Sic mandatum de immolando Isaac, quod Abrahamæ Deus dedit, eousq; obligabat Abrahamū & serium fuit, quousq; Deus actiones Abrahamæ non interruptit. Est sacrificatio *ex multis actionibus aggregatū opus*, in qua ab uno gradu ad alium circa victimam progreditur sacrificaturus, donec ultimam manū imponat. Cum igitur Deus præcipit sacrificacionem, serium illud præceptū esse intelligendum est. An autem in extraordinaria eiusmodi intimatione Deus totum consumari velit per omnes gradus, ea fide transcribendum est Deo, qua ad primū actum proceditur. Quamquam in universum alia sit ratio eiusmodi singulariū, extraordinariorū, & tentantium præceptorum, quam est præceptorū universaliū & ordinariorū, de quo suo loco agendi dabitur occasio.

§. 23.

Nunc facilis est differentia §. 1. & 2. proposita, quam *inter voluntatem decernentem, efficacem, operantem & voluntatem præcipientem atq; exigentem* constituis, Triglandi, dijudicatio. Fatemur 1. *voluntatis divinæ præcepta* propriè sic dicta *duntaxat ad creaturas racionales pertinere.* Verum autem non est 2. *voluntatē divinam præcipientem non adhibere potentiam, sed tantū exigere & præcipere, velleg, à creatura potentiam sibi divinitus indicatam adhiberi.* Nam quoniam præcipientis divina voluntas simul aut actu dispensat, aut parata est dispensare concursum sufficientem ad præcepti præstationem, quomodo non adhiberet potentiam? Adde, ipsum verbum præcipientis voluntatis divinæ non destitit divina potentia. Hoc ipso verbum Dei à quovis alio distinguitur, quod verbum humanum obiectivè tantum intellectui & voluntati inferatur, verbum divinum præter obiectū etiam divinam vim, potentiamq; insuper adhibeat. De quo negotio alibi copiosè disputatum est. Itaq; defendi non debet, quod dicitur *voluntatem præcipientē & exigentem velle*

Part. 2. lib. 1.
ol. Zach. f. 1.
disp. 1. §. 31.
Confid. An-
ri 28 sing.
disp. 1. §. 15.
& seqq.

*velle à creatura potentiam inditã adhiberi, ut effectũ producat ipsa postu-
 latum.* Non ita, mi Triglandi, semper. Equidem in creatura ratio-
 nali integra voluntas præcipiens requirit, ut potentia sibi à Deo inditam
 adhibeat ad effectum postulatam producendũ. Sed nec in ea solam in-
 ditam potentiam requirit, sed & suam adhibet, quam ipso præcepto
 confirmat esse præsentissimam. In creatura verò lapsa dum præ-
 cipit, requirit quidem integritatem, quam perdidit creatura suo
 vitio, sed non hic subsistit, verum urgendo præcepti rigorem il-
 luminat de amisso, comonefacit de debito, terret de promerito,
 cominuat, conterit, prosternit per legem, & huc sanè potentiam
 adhibet. Et hucusq; sapiens administratio præcepti à voluntate
 exigente propositi cum potentia divina adest. Sed & quando
 creatura mandata Evangelij exponit voluntas divina præcipiẽs,
 fidem & penitentiam requirens, non sanè hoc agit, ut poten-
 tiam inditam adhibeat ad credendum & penitendum, quam nec
 habet, nec perdidit. Potius potentiam divinam adhibet, dum sic
 præcipit, & docet, quid facere ipse velit, non quid nos facere pos-
 simus. *Evangelium est potentia Dei ad credendum. Rom. 1, 16.* Itaq; cum
 isto concursus gratiofus divinus, qui vivificare, salvare, justifica-
 re, regenerare potest, concipiendus est. Periculose errant, qui
 hic potentiam Dei submovent. Hic enim voluntas præcipiens à
 decernente, efficaci & operante dirimi non debet. 3. *Voluntas de-
 cernens libera est, potensq; creaturas pro sapientia dirigere, quomodo &
 quocunq; vult,* sed si consideretur ante decretorũ divinatorum æter-
 nam constitutionem, ex qua in tempore voluntas exigens, ordi-
 nans & mandans sese patefecit. Sic enim ex sumã libertate sese
 ad certum ordinem obligavit Deus. Ille refulget in præceptis &
 revelationibus. Licet enim interdum aliquid *ultra hunc ordinem*
 agat & addat, ad testificandã sapientiã gratiãq; abyssum, semper
 tamen *ad hunc ordinem* respicit. Hinc *sicut ex supposito productionis*
creaturarum rationalium & rationis, qua illas instruxit, necessariò vult
& postulat Deus ab illis obedientiam, ita ille vicissim necessariò tenet
 creaturam in ordine requisitorum ad illam obedientiam, ea
 qua valet potentia, nec ordinem solvit antegredientis absoluti
 decreti vi, sed sollicitato demum per creaturam nexu. 4. *Falsum*
est, voluntari efficaci, decernenti & operanti non posse inesse displicentiam.
 Equi-

*Conf. Bern-
 hard. serm.
 50. in Cant.*

Equidem ante decretū aliquem creandorū ordinē, sub possibilitate simplici varium constitui posse intellexit Deus rerū ordinē, in quorū uno hoc, altero aliud consequeretur; hoc modo autem ordinare decrevit, quia complacuit; non alio, quia displicuit. Sic sacræ literæ loquuntur. Et in hoc rerum ordine, qui sanctissimus est, permittere aliqua placuit, quæ displicent, quæ efficaci & operanti Dei voluntati refragantur. Huius rei certissimum fundamentum, quia repugnat nonnullis voluntas præcipiens & exigens. Quod enim hac vetat, efficaci non facit, sed permittit, idque idē, quia permittit, displicet. Sanē quibus improbante, comminante, puniente voluntate penas decernit, ex displicentia, illis nequaquam ex complacencia erga peccata voluntate efficaci, decernente & operante eas irrogat. Nec perspicitur, quomodo *inobediencia non possit non esse ingrata, imo exosa Deo, quia infinitam eius lædit maiestatem*, nec rament voluntas efficax, decernens & operans Dei aliqua contra eam ferat displicentia. 5. Falsum est, quod contra *conditionatam voluntatem in Deo* disputat. Sed hæc infra singulari capite discutientur. Condicio neque incertum, neque dependentem facit Deum, qui est liberrimè ordinans. Nec momento temporis differt decretum conditionis, à prævisione eventus. Ordo incertitudinē aut dependentiam non parit, qui summus in summo ente & æternitate est, ubi omnis incertitudo, omnis dependentia excluditur. Vide etiam, quæ jam supra diximus p. 261 & 41. & seqq. Si voluntas præcipiens & exigens consideretur ut potentiam Dei habens conjunctam, sanē conditionem habet de efficaciâ futura posito certo patfactoq; rerum ordine. Quod *Deus novit qui sint obediuri, qui non*: id quando ordinem actuum divinarū ex analogia fidei concipimus, non est concipiendum ante decretum de his rebus à creaturis rationalibus exigendis. Sic potius ordinat scriptura; Deus decrevit ab æterno creare rationales creaturas sapientissimè; decrevit illis imperare, promittere, cominari, prævidet ab æterno, qui imperio repugnet, qui resistant mediis & conditionibus. 6. Falsum est, ex decreto *voluntatis efficaciæ Deum nosse peccata futura*. Decretum enim de permittendo non est causa certitudinis existentia peccati, sed ipsa infinitas divinæ intellectricis virtutis, ut suo loco disputabimus. 7. De *voluntate signi & beneplaciti* etiam capite peculiari tractabitur. 8. Ut iliter acceptamus, *voluntate efficaciæ & operante Deum creaturis rationalibus præcepta, promissiones ac minas proponere*, ut ad effectum suum perducatur. Itaq; etiam cum voluntate exigente humano modo agit, divina potentia adest & non malitiosè resistentibus efficaciam celestem dispensat & applicat. Est igitur ipsa voluntas efficax, decernens & operans, quæ sub præceptis, exactioibus, mandatis, minis, promissis, invitationibus divino modo agit, nec ab illis, quantum ad intentionem Dei pertinet, separanda est. Sed hoc alibi plenius.

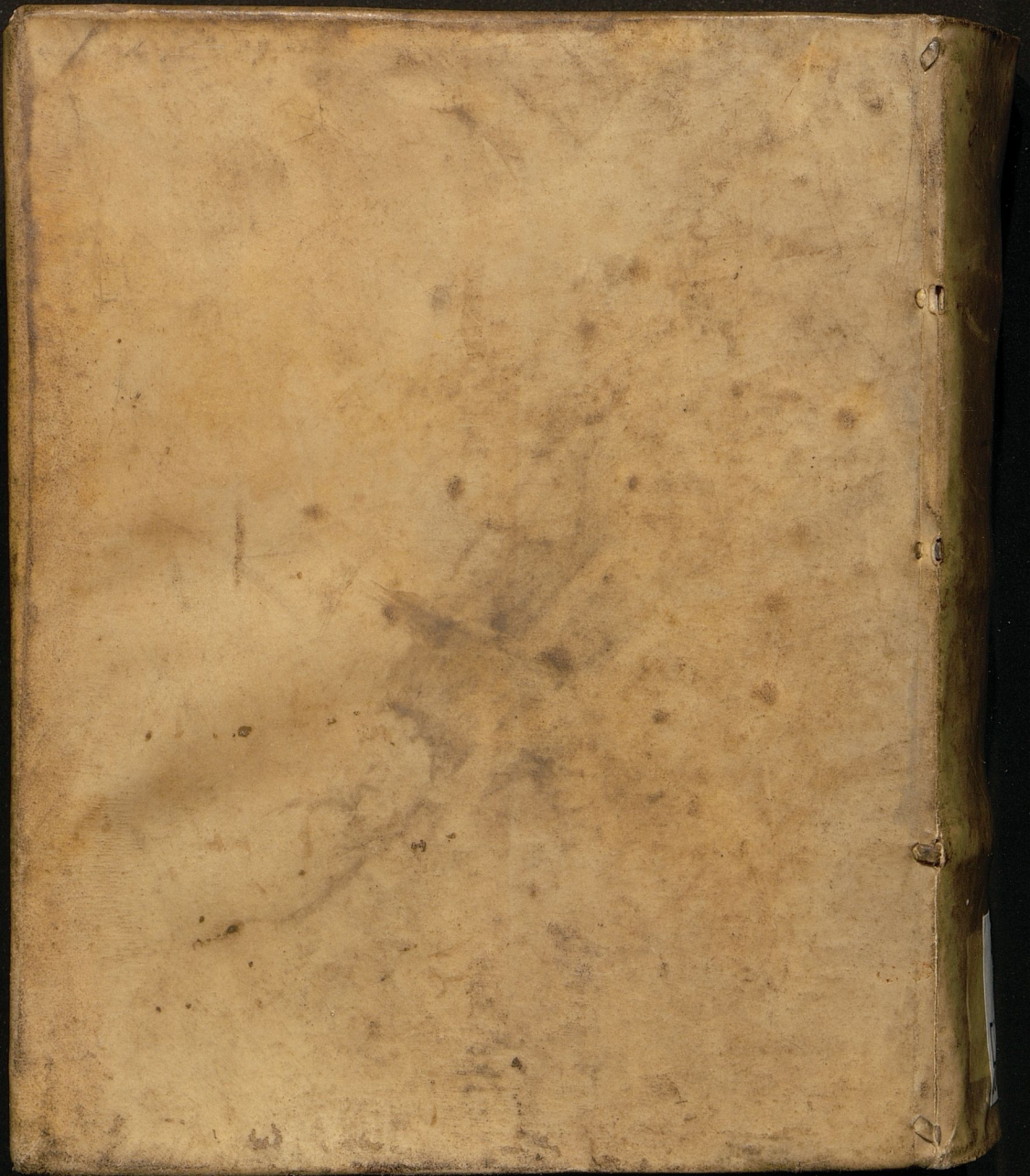
Vid. quæ contra distinctionem inter voluntatem efficacem & operantem, itemq; inter voluntatē efficacē & præcipientem in efficacemque disputat Macco vius Prof. Franckeranus Coll. Theol. 1. disp. 5. & 8. de prædest. & Coll. II. p. 124. 25. contra Triglandum.

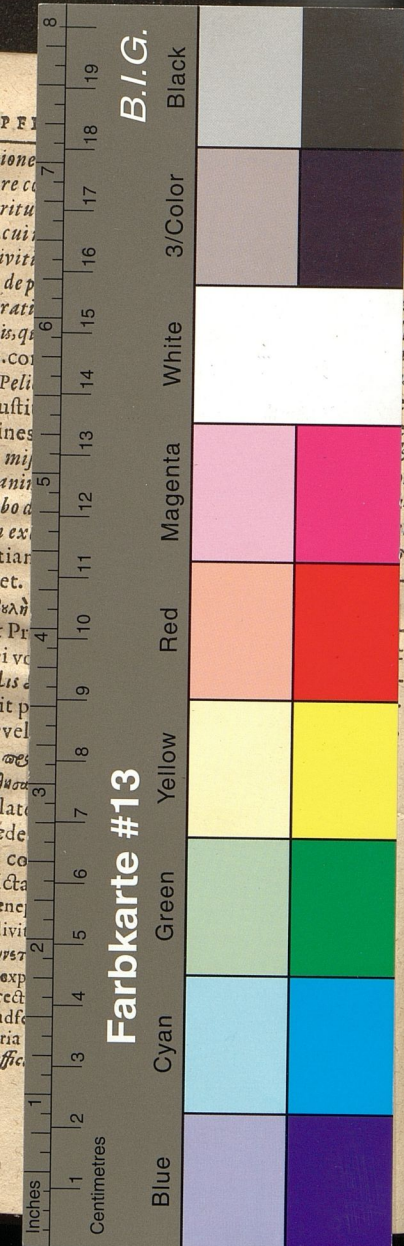
DE VO-

58333

X2587279

VD 17

INTERPELLATIONIS
NECESSARIÆ

AD

Meditationes

JACOBI TRIGLANDII

DOCTORIS & PROFESSORIS

THEOL. LEYDENSIS

In

Opiniones Variorum

DE

VOLUNTATE DEI,
GRATIA VNIVERSALI
ET SCIENTIA MEDIA,
DISSERTATIO SECUNDA

QUAM

Gratia DEI prosperante

PRÆSIDE

JOH. GEORGIO DORSCHEO

SS. Th. D. & h. t. Restore

in Illustri Argentoratensium Universitate

solenniter tuebitur

Mense Maio d.

REMIGIUS HERMANNUS ZINCK

Mæno-Francofurtanus.

—o—o—

ARGENTORATI:

Typis JOHANNIS-PHILIPPI MÜLBI,

ACADEMIÆ TYPOGRAPHI,

M. DC. XLV.